

Голас Радзілы

№29
(2535)

17 ліпеня 1997 г.
Выдаецца з 1955 г.

Цана 1 000 рублёў.

ГУЧАЦЬ ЦЫМБАЛЫ...

ЗОРКІ ПАСТАЎСКАГА БАЛЮ

Вось і скончыўся першы (з трох запланаваных) тэлефільм аб Другім міжнародным фестывалі "Звіняць цымбалы і гармонік". Скончыўся незабытым начным пастаўскім балем, на якім гаспадарамі былі ўсе: і госці, і жыхары гэтага гасціннага невялічкага гарадка на паўночным захадзе Беларусі. І зноў яскрава ўзнік у памяці і гэты бал, калі танцавала ўся плошча, і цудоўны феерверк "Агні спадчыны", створаны на матывах першага беларускага феерверкмайстра XVII стагоддзя Казіміра Семановіча, і шчаслівыя твары ўсіх удзельнікаў свята, якое праходзіла ў Паставах ужо шосты раз. Наперадзе яшчэ два фільмы, стваральнікі якіх з любоўю і цеплынёй пастараліся расказаць аб фестывалі, яго гаспадарках, яго ўдзельніках, яго зорках. Бо такая падзея ў культурным жыцці Беларусі, безумоўна, заслугоўвае таго, каб застацца ў гісторыі.

Сёлетні фестываль юбілейны, па ліку дзесяты, і два гады, як стаў ён міжнародным. За межамі гасцей прадстаўлялі вядомы фальклорны ансамбль "Русь" з Падмаскоўя, ансамбль народнай музыкі і танца сяла Джурджулешты з Малдавіі, кіраўнік якога, загадчык аддзела культуры раёна, цудоўна грае на скрыпцы і малдаўскім наі. З Літвы прыехаў унікальны калектыў, удзельнікі якога граюць на бандонах — арыгінальных гармоніках мясцовага вырабу, а аснова рэпертуару — аўтэнтычны інструментальны фальклор эржвілкаскага краю. З Польшчы прыбыла капэла людова г. Бяла-Падляска, а з Украіны — ансамбль народнай музыкі сяла Княждвор Івана-Франкоўскай вобласці, які ўжо не ўпершыню ў тутэйшых мясцінах. Для выступлення гасцей быў

адведзены спецыяльны вечар у новым сучасным амфітэатры, які ў мінулым годзе быў пабудаваны ў пастаўскім парку на беразе маляўнічага возера, і тысячы пастаўчан з цікавасцю слухалі незвычайныя народныя інструменты, падпявалі меладычным украінскім і агністым рускім песням, падтанцоўвалі літоўскай польцы і малдаўскаму жоку.

Але сапраўднымі гаспадарамі фестывалу былі беларускія цымбалы. Цымбалы гучалі як інструмент акадэмічны, віртуозны, калі гралі на іх артысты Акадэмічнага народнага аркестра Беларусі, што прыехаў у Паставы з выдатным канцэртмам, прысвечаным 90-годдзю свайго заснавальніка Іосіфа Жыновіча, найвыдатнейшага цымбаліста сучаснасці. Цымбалы звінелі як інструмент глыбокай даўніны, аўтэнтычны, з дыяганічным строем, калі ён быў у руках 80-гадовага Івана Мацкевіча з вёскі Груздава Пастаўскага раёна і на якім вясковы музыка граў вяселлі з той пары, як сябе помніць. А цяпер і дачка яго грае, і ўнучка. Яны

НА ЗДЫМКУ: прыпевачніца з Мінска Соф'я НАВУМОВІЧ і гарманіст Міхась КАСЦЮКЕВІЧ.

(Заканчэнне на 6-й стар.)

ЧАЛАВЕК І ЛЁС

ДВА БОГУШЫ, ДВА СЫМОНЫ...

З Сымонам Богушам я пазнаёміўся даўно, калі пераехаў жыць з Мінска ў Маладзечна. Было гэта пятнаццаць гадоў назад.

Зайшоў я аднойчы ў гарадскі Дом культуры на выставу прац тутэйшых фотамайстроў, і маю ўвагу прывабілі мастацкія фотакарткі з часоў мінулага Айчынай

ваіны. На іх былі адлюстраваны суровыя акапныя будні франтавікоў, ад іх пахла парам, смерцю... Задуманныя твары салдат перад боем: смутак, адчай і рашучасць. І гераічны пары — усё разам.

Па зале хадзіў і рабіў тлумачэнні каржакаваты пажылы чалавек з

пасівелай галавою. Я прыслухаўся да яго і зразумеў: сам аўтар каменціруе выставу сваіх прац, гісторыю кожнай фотакарткі, нязвычайна расказвае наведвальнікам, што ўсю ваіну разам з аўтаматам не разлучаўся і з фотаапаратам, здымаў употай ад "асабістаў" усё, што бачыў у баявым жыцці сваіх аднапалчан... Таму і здымкі атрымаліся вельмі набліжанымі да франтавога, акапнага жыцця.

Аднойчы ваенныя контрразведчыкі пранюхалі, што капітан Богуш адпраўляе фотакарткі дамоў, у тып, палічылі гэта разглашэннем ваеннай тайны і адабралі ў яго фотаапарат, а фотаплёнкі разам з гатовымі карткамі знішчылі. Хацелі нават завесці на яго справу і аддаць Сымона Пятровіча пад трыбунал, але незадачлівы фотаапарат адкупіўся ад "асабістаў" двума літрамі спірту.

НА ЗДЫМКУ: бацька і сын, два БОГУШЫ, два СЫМОНЫ, знятыя ў Таронта.

(Заканчэнне на 4-й стар.)

ТОЛЬКІ АГУЛЬНЫМІ НАМАГАННЯМІ

ЎСІХ ЗАЦКАЎЛЕННЫХ ДЗЯРЖАЎ МОЖНА

ВЫРАШЫЦЬ ПРАБЛЕМУ ВЯРТАННЯ КАШТОЎНАСЦЕЙ

ПАКЛАДЗЕНА ПЕРШАЯ ЦАГЛІНА

Нарэшце ў Мінску 19—20 чэрвеня адбылася доўгачаканая міжнародная навуковая канферэнцыя "Рэзультаты культурных каштоўнасцей: праблемы вяртання і сумеснага выкарыстання (юрыдычныя, навуковыя і маральныя аспекты)" пад эгідай ЮНЕСКА.

Ёй папярэднічала прэс-канферэнцыя, што адбылася 18 чэрвеня, у якой прынялі ўдзел міністр культуры Беларусі А. Сасноўскі (старшыня аргкамітэта), міністр замежных спраў І. Антановіч, дырэктар Нацыянальнага навукова-асветнага цэнтра імя Ф. Скарыны пры Міністэрстве адукацыі Беларусі і старшыня грамадскай камісіі "Вяртанне" пры Беларускай фондзе культуры прафесар А. Мальдзіс, госці з Украіны, Польшчы і Расіі.

Украіну прадстаўлялі: А. Федарук — доктар мастацтвазнаўства, прафе-

сар, старшыня Нацыянальнай камісіі па пытаннях вяртання на Украіну культурных каштоўнасцей пры Кабінете Міністраў Украіны; намеснік старшыні гэтай камісіі — В. Урублеўская і В. Акуленка — доктар юрыдычных навук, вядучы навуковы супрацоўнік Інстытута дзяржавы і права імя В. Карэцкага Нацыянальнай акадэміі навук Украіны; А. Аляксандрава — намеснік генеральнага дырэктара Нацыянальнай парламенцкай бібліятэкі Украіны.

Польшчу прадстаўляў В. Кавальскі — прафесар Сьлёнскага ўніверсітэта (Катовіцэ). З боку Расіі ў канферэнцыі бралі ўдзел М. Нікандраў — супрацоўнік Міністэрства культуры Расійскай Федэрацыі, А. Севасцянаў — кандыдат філалагічных навук, прэзідэнт Лігі абароны нацыянальнай маёмасці, галоўны рэдактар

(Заканчэнне на 7-й стар.)

ПАШТОЎКА З БЕЛАРУСІ

Анжэла МАРЧУК, выкладчыца Відзайскай музычнай школы з Браслаўскага раёна.

Фота Аляксандра ХІТРОВА.

ВЕСТКІ З БЕЛАРУСІ

ВЕСТКІ З БЕЛАРУСІ

ВЕСТКІ З БЕЛАРУСІ

ПАСЛЯ ЎРАГАНУ

ТОЛЬКІ К КАСТРЫЧНІКУ

У выніку ўрагану, што пранёсся па рэспубліцы 23—24 чэрвеня, пацярпела 918 населеных пунктаў, загінулі 5 чалавек, траўміравана 51. Разбурана і пашкоджана 9 004 жылля дамы і 3 037 вытворчых памяшканняў. Акрамя таго, было аб'ястачана 1 248 населеных пунктаў, пашкоджаны лініі энергазабеспячэння і сувязі. Гэтыя ўдакладненыя даныя прывёў на праведзеным 8 ліпеня пасяджэнні Прэзідыума Савета Міністраў Беларусі міністр па надзвычайных сітуацыях Іван Кенік.

Нанесены ўраганам урон без уліку пашкоджаных пасеваў ацэньваецца спецыялістамі ў 810,4 мільярда рублёў. А разам са стыхійнымі бедствамі, што адбыліся ў маі—чэрвені, урон народнай гаспадарцы краіны склаў 895,6 мільярда рублёў.

Па ліквідацыі вынікаў урагану міністэрствамі, аблвыканкомамі і арганізацыямі выкананы значны аб'ём работ. Кожны дзень на аднаўленні разбураных аб'ектаў занята да 20 тысяч чалавек і 1,5 тысячы адзінак тэхнікі. Дзякуючы бесперабойнаму забеспячэнню будматэрыяламі, якія адпускаюцца на гэтыя мэты без папярэдняй аплаты, ужо адноўлена 99,8 працэнта жылых дамоў. Ва ўсе населеныя пункты пададзена электраэнергія.

Разам з тым ёсць яшчэ і шэраг нявырашаных праблем. Галоўныя з іх датычаць забеспячэння дахавымі матэрыяламі. Трэба будзе выканаць і вялікі аб'ём работ па расчыстцы пашкоджаных лясных масіваў. Паводле ацэнак спецыялістаў, у лесе ляжыць каля 1,5 нормы гадавой выпрацоўкі драўніны.

На пасяджэнні Прэзідыума Савета Міністраў адзначалася, што першачарговыя работы па ліквідацыі вынікаў стыхій выкананы ў поўным аб'ёме. Да 1 жніўня плануецца завяршыць аднаўленне гаспадарчых пабудов. Ачысціць жа лясныя масівы ад пашкоджаных дрэў і падрыхтаваць плошчы для пасадкі новых удасца толькі к кастрычніку.

МІНСКІЯ ТРАКТАРЫ

Высокую ацэнку на буйных міжнародных кірмашах атрымліваюць новыя распрацоўкі мінскіх трактарабудавнікоў. Залатога медаля ўдастоены навінкі МТЗ на кірмашы ў Плоўдзіве. Трактары новага пакалення Мінскага трактарнага завода экспанаваліся на выставе «Парыжскі салон».

НА ЗДЫМКУ: энерганасычаны трактар МТЗ-1221 з рухавіком магутнасцю 160 консіх сіл.

АД НАШЫХ СУСЕДЗЯЎ

500 ТЫСЯЧ ЛІТАЎ

Не засталася раўнадушнай да бяды, якую прынёс жыхарам нашай рэспублікі страшны ўраган, і бліжэйшая суседняя Беларусь — Літва. Як паведаміў Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Літоўскай Рэспублікі ў Беларусі Віктарас Баўбліс, урад яго краіны прыняў спецыяльную пастанову аб аказанні дапамогі жыхарам Брэсцкай і Мінскай абласцей, што пацярпелі ад нядаўняга стыхійнага бедства. Згодна з гэтым рашэннем, Беларусь атрымае 500 тысяч літаў.

МЕРКАВАННЕ ПАСЛА

ПОЯС ДОБРАСУСЕДСТВА

Пасол Беларусі ў Літве Яўген Вайтовіч спадзяецца, што маючая адбыцца ў верасні ў Вільнюсе сустрэча кіраўнікоў васьмі дзяржаў, у тым ліку і Прэзідэнта Беларусі Аляксандра Лукашэвіча, дапаможа палепшыць узаема-разуменне бакоў.

«За апошні час сувязі паміж Літвой і Беларуссю на вышэйшым узроўні крыху прытармазіліся. Думаю, гэта адбылося ў выніку адносін да нас некаторых еўрапейскіх структур, куды Літва імкнецца ўступіць і якія не заўсёды разумеюць унутраныя праблемы Беларусі. Аднак я глыбока ўпэўнены, што будучыня нашых сувязей мае перспектывы», — сказаў дыпламат у інтэрв'ю газеце «Рэха Літвы», прысвечаным Дню незалежнасці Рэспублікі Беларусі.

Пасол падкрэсліў, што, праводзячы шматвектарную, збалансаваную і прагматычную палітыку, Беларусь выступае за інтэграцыю ў Еўропу і стварэнне пояса добрасуседства, адным са звёнаў якога з'яўляецца Літва.

ШАГАЛАЎСКІЯ ДНІ

Чатыры дні горад над Дзвіной — Віцебск прымаў удзельнікаў і гасцей VII міжнародных Шагалаўскіх дзён, прысвечаных 110-годдзю з дня нараджэння мастака. Гэтак папярэднічаў II міжнародны Шагалаўскі пленэр, у якім прынялі ўдзел мастакі з Расіі, Літвы, Латвіі, Германіі, Швейцарыі, Грэцыі і іншых краін.

У рамках юбілейных мерапрыемстваў прайшлі VII міжнародны Шагалаўскія чытанні, з дакладам на якіх выступілі мастацтвазнаўцы, гісторыкі і музейныя работнікі з Германіі, Францыі, Расіі, ЗША і Беларусі. У выставачных залах абласнога цэнтра і ў АРТ-цэнтры М. Шагала адкрыліся выставы ўдзельнікаў міжнароднага Шагалаўскага пленэра, а таксама выставы віцебскіх мастакоў «Я — з Віцебска» і выстава літаграфіі Марка Шагала.

Незабытым для віцеблян і прыхільнікаў творчасці Марка Шагала стаў дзень 6 ліпеня, калі на вуліцы Пакроўскай урачыста адкрыўся адрэстаўраваны Дом-музей М. Шагала. Гэта было сапраўднае свята.

НА ЗДЫМКУ: гаспадар галерэі графікі М. Шагала ў г. Майлен Гюнтэр КАМАЦКІ, член Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў (Швейцарыя) Моніка БАНЬКОЎСКІ і віцебскі гісторык Людміла ХМЯЛЬНІЦКАЯ.

«...Хаця ў апошніх праграмах «Базары-94, -95, -96» было пазначана: Дзень Беларусі, Дзень Украіны, Дзень Расіі, а нашы артысты прысутнічаюць у канцэртах адкрыцця і закрыцця фестывалю, асабіста мне не хапае больш важкай прысутнасці на нашай зямлі беларускай кампазітарскай школы, беларускай пэзіі. Не хапае ўсё той жа польскай песні, якую наступныя арганізатары «Славянскага базару» моцна падзабылі. Мне, напрыклад, незразумела, чаму крайне рэдка ўспамінаюць пра вялікага песенніка — Марка Фрадкіна, які нарадзіўся ў Віцебску.

І сёння, каб унесці нейкія свае прапановы наконт правядзення фестывалю, я павінен шукаць адказнага чалавека недзе ў Маскве. Чаму? Гаспадары мы на «Славянскім базары» ці не? І яшчэ. Галоўныя «здарэнні» фестывалю ўсё больш звязаны з грашыма, а не з творчасцю. Я разумею, што без фінансавага забеспячэння фестываль не адбудзецца. Але ўсё ж...

(З інтэрв'ю кампазітара Ігара ЛУЧАНКА газеце «Советская Белоруссия»).

БАЧАЦЬ КРУЦЯЛЯ

ПУЦЁЎКА Ў САНАТОРЫЙ ВІЗУ НЕ ЗАМЕНИЦЬ

Грамадзянам Беларусі, што едуць у Літву для лячэння, цяпер недастаткова мець толькі пуцёўкі ў літоўскія санаторыі — яны павінны будучы набываць і візы.

Як стала вядома карэспандэнту БЕЛТА, з 7 ліпеня пуцёўкі ў лячэбніцы могуць толькі дапамагчы пры атрыманні візы, але не замяніць яе наяўнасцю ў пашпарце. Адзінае выключэнне зроблена для асоб, што маюць пуцёўкі ў санаторыі «Беларусь», які знаходзіцца ў Друскінінкі.

Такім чынам літоўскі бок хоча пазбегнуць сітуацыі, калі многія жыхары нашай краіны, купіўшы пуцёўку ў санаторыі, ехалі не лячыцца, а набываць аўтаматэлі. Літоўскі бок сцвярджае, што толькі ў мінулым годзе ў рэспубліку прыязджалі 25 тысяч грамадзян Беларусі з пуцёўкамі, аднак санаторнае лячэнне прайшлі крыху больш за тысячу чалавек. Астатнія такім чынам зэканомілі па 20 амерыканскіх долараў на візе, а літоўская казна недаатрымала ў выніку амаль паўмільёна долараў.

ДАБРАЧЫННАСЦЬ

ДАПАМОГА З ЯПОНІІ

Пасольства Японіі прыняло рашэнне аказаць дапамогу насельніцтву Беларусі, якое пацярпела ў час урагану.

У бліжэйшы час у пацярпелыя раёны будзе адпраўлены груз вагой 1 тона — медыкаменты, прызначаныя для аказання тэрміновай медыцынскай дапамогі. Як сцвярджаюць супрацоўнікі пасольства, гэтай колькасці дастаткова, каб арганізаваць экстранае медыцынскае абслугоўванне 10 000 грамадзян на працягу трох месяцаў.

ГАЗАПРАВОД

ЯМАЛ — ЗАХОДНЯЯ ЕЎРОПА

Завяршаны зварачна-монтажныя работы на беларускім участку будаўніцтва газоправода «Ямал — Заходняя Еўропа» ад горада Нясвіж да мяжы з Польшчай, пачатага ў кастрычніку 1996 года.

Нітка газоправода працягласцю 209 кіламетраў ізалавана і ўкладзена ў зямлю.

Сістэма магістральных газоправодаў Ямал — Заходняя Еўропа, дзве ніткі якой пройдуць праз тэрыторыю Беларусі і Польшчы ў Германію, пасля ўводу ў строй дазволіць ўдвая павялічыць транзіт расійскага газу ў Еўропу.

Агульная працягласць газоправода ад паўвострава Ямал да ўсходняй граніцы Германіі складзе больш за 4 407 кіламетраў.

ДРУГОЕ СТАГОДДЗЕ ЖЫЦЦЯ

Марыя ТРЫГУБЕНКА споўнілася сто гадоў. Спрадвек сельскі жыхар, цяпер у свае сталыя гады яна жыве ў дачкі Аўгустыні ў Салігорску.

Як усе пажылыя людзі, Марыя Фёдаруна рада новаму суб'яседніку і сустрэла карэспандэнта ветліва. І раптам прамовіла: «Вось гляджу ў акно, пара на дварэ летняя — самая для работы напружаная, а народ гуляе па вуліцах. Ня-добра гэта: мала людзі працуюць...»

Вядома, даведаўшыся пра цяжкі і нялёгі жыццёвы шлях Марыі Фёдаруны, нельга не згадзіцца, што цяпер людзі працуюць не так цяжка, як у гады яе маладосці. Але сваё даўгалёцце Марыя Фёдаруна тлумачыць яшчэ і тым, што ў яе родзе

многія дажывалі да 90—95 гадоў, а яе дзядуля пра-жыў усе 115 гадоў! «І я буду столькі жыць», — упэўнена сказала доў-гажыхарка.

ДОБРУШСКІ ФАРФОР

Больш за 150 узораў розных набораў чайнага, кафейнага, сталовага посуду распрацавана на Добрушскім фарфаравым заводзе. І палова ўжо вырабляецца. А ў магазінах добрушскі фарфаравы посуд карыстаецца нязменным попытам.

НА ЗДЫМКУ: у кабінце ўзораў Добрушкага фарфаравага завода.

З БЕЛАСТОКА

БЕЛАРУСКАМОЎНЫ КЛАС

У Беластоцкім ваяводстве Рэспублікі Польшча пражывае вялікая колькасць этнічных беларусаў. Для за-давальнення іх патрэб у сферы нацыянальнай адукацыі маюцца два агульнаадукацыйныя ліцэі.

Вывучэнне беларускай мовы ажыццяўляецца там факультатывна ці ў спецыяльных гуртках. Але ўсе яны знаходзяцца, як кажуць, у правінцыі. А вось у самім Беластоку ні ліцэяў, ні школ з выкладаннем беларускай мовы пакуль што не было. Такая традыцыя ў новым навучальным годзе парушыцца: як паведаміў Генеральны консул Генеральнага консульства Рэспублікі Беларусь у Беластоку М. Слямнёў, у адным з першых класаў школы № 4 пачнецца вывучэнне беларускай мовы.

— *Васіль Севасцянявіч! Як вы расцэньваеце сітуацыю, што склалася цяпер у аграпрамысловым комплексе рэспублікі? Наколькі блізка да рэальнага выканання падпісанага кіраўніком дзяржавы ў пачатку бягучага года ўказа аб перспектывах эканамічнага развіцця, у якім, як вядома, прадугледжваецца павелічэнне валавой вытворчасці сельскагаспадарчай прадукцыі на 6—7 працэнтаў!*

— Адказ мой не варта расцэньваць як рапарт “аб датэрміновым выкананні і перавыкананні”. Не той час і не той выпадак. Аднак у цяперашніх умовах эканамічнай нестабільнасці аграрыя маюць права заявіць, што ў дынаміцы развіцця большасці галін Міністэрства сельскай гаспадаркі і прадуктаў харчавання ўсё часцей пачалі праяўляцца станоўчыя тэндэнцыі.

У сельскай гаспадарцы аб’ём валавой прадукцыі ў гаспадарках усіх катэгорый узрос з пачатку года ў параўнанні з аналагічным перыядам мінулага амаль на 6 працэнтаў, а ў грамадскім сектары — на 11,5. У маі мы выйшлі на ўзровень мая 1996 года па рэалізацыі асноўных відаў жывёлы і птушкі. У гэтай сітуацыі ёсць усе падставы меркаваць, што ў бліжэйшыя месяцы будзе таксама ліквідавана істотнае адставанне па рэалізацыі гэтай прадукцыі ў памеры 2,6 тысячы тон. Падставу так лічыць даюць тэмпы росту валавога прыбаўлення ў вазе, якія з пачатку года дасягнулі 15 працэнтаў. На 6 працэнтаў больш, чым у мінулым годзе, атрымана калгасамі і саўгасамі малака і яек.

Амаль на 18 працэнтаў узрос у супастаўных цэнах з пачатку года аб’ём таварнай прадукцыі, якая вырабляецца прадпрыемствамі галіновай прамысловасці. У сувязі з гэтым на многіх масласыраробных і малочных заводах уведзены дадатковыя рабочыя месцы. Пры гэтым амаль увесь прырост аб’ёму вытворчасці атрыманы за кошт росту прадукцыйнасці працы. З 26 назваў асноўных відаў прадукцыі, якія ўлічваюцца ў аператыўнай міністэрскай спра-

ваздачнасці, рост аб’ёмаў адзначаны па 23 назвах прадукцыі. Больш чым на 20 працэнтаў узрасла ў рэспубліцы вытворчасць сыроў тлустых, масла, харчовай солі. У 1,5—2 разы выраслі аб’ёмы вытворчасці ўсемагчымых круп, маргарыну, кандытарскіх вырабаў, цукру, мясных кансерваў.

У той жа час амаль 20 працэнтаў прадпрыемстваў не змаглі ў перыяд з пачатку года ліквідаваць адставанне па аб’ёму вытворчасці таварнай прадукцыі

— Перш за ўсё ў праліках, дапушчаных на макраўзроўні. З-за цяпер існуючых складанасцей з той жа канвертацыйнай валюты мы трапілі ў даволі далікатную сітуацыю.

Возьмем у якасці прыкладу хлеб. Міністэрства эканомікі вызначыла, што кошт белага хлеба не павінен, умоўна кажучы, перавышаць 6—7 тысяч беларускіх рублёў. Разлік праводзіўся з такога ж чыста ўмоўнага курсу 27 тысяч рублёў за адзін долар ЗША. Праз не-

дарчай прадукцыі з Беларусі ў тым выпадку, калі немцы ці галандцы змогуць прапанаваць аналагічную па якасці прадукцыю па больш нізкай цане. Апошняе слова будзе за прадукцыйнай канкурэнтаздольнай.

— *Вы лічыце, што на дзяржаўным узроўні адносіны да сельскага працаўніка павінны быць іншымі?*

— Сітуацыю, якая склалася ў адносінах да сельскай гаспадаркі, можна расцаніць як дыскрымінацыйную. І гэта прасоч-

сельскіх раёнаў малякаснай айчынай камутацыйнай апаратурай і ў той жа час гараджанам прапануе паставіць абсталяванне замежных вытворцаў. Гэта акалічнасць была вынесена на абмеркаванне ў ходзе нядаўня праведзенага пасяджэння прэзідыума Аграрнага, які разглядаў пытанне аб перабоах у абслугоўванні сельскіх жыхароў тэлефоннай сувяззю.

— *Якім бачыцца вам далейшы лёс калгасаў, бо ў новай рэдакцыі Канстытуцыі, прынятай на ўсенародным рэферэндуме, калектыўнай формы ўласнасці не прадугледжваецца!*

— Сапраўды, у прынятай на рэферэндуме новай рэдакцыі Асноўнага Закона ўлічаны дзве формы ўласнасці: дзяржаўная і прыватная. Тым не менш гэта зусім не азначае вынясення смяротнага прыговору калгасам, аб чым пайшлі ў апошні час гаварыць працаўнікі калектыўнай формы гаспадарання. Калгас па сваёй сутнасці перамажыць.

Савет калгасаў рэспублікі працуе цяпер над тыповым праектам статута гаспадарак, якія пасля неабходнай юрыдычнай рэгістрацыі будуць прадстаўляць адну калектыўную гаспадарку як суму прыватных. І ў гэтым выпадку не варта біць у званы, што прыватнікі расцягнуць плугі, бароны і трактары па сваіх падвор’ях. Сутнасць у іншым: ніхто дзяліць адзіную паўнацэнную гаспадарку на кавалкі не будзе. Доля кожнага вяскоўца будзе вызначана ў вартасным выражэнні. Адрэцавалі вы ў гаспадарцы пэўную колькасць гадоў, ведаеце: вы ўладальнік некаторай долі ўласнасці, якая вылічваецца ў вартасным выражэнні. Сваю долю вы заўсёды зможаце падарыць, завяшчаць, перадаць іншай асобе ці проста атрымаць належныя штогадовыя дывідэнды. Па такому прынцыпу ў рэспубліцы ўжо дзейнічаюць каля 70 гаспадарак.

Васіль ЛЯВОНАЎ:

«СЕЛЬСКАЯ ГАСПАДАРКА — ДОНАР ЭКАНОМІКІ»

З МІНІСТРАМ СЕЛЬСКОЙ ГАСПАДАРКІ І ПРАДУКТАЎ ХАРЧАВАННЯ ВАСІЛЁМ ЛЯВОНАВІМ ГУТАРЫЦЬ КАРЭСПАНДЭНТ ІНТЭРФАКСА

ў супастаўных цэнах у параўнанні з аналагічным перыядам 1996 года. Больш як палова гэтых прадпрыемстваў — у мяснотнай галіне, 40 працэнтаў — у рыбнай.

Не лепшым чынам ідуць справы з выплатай заробатнай платы. Запозычанасць па зарплате на сярэдзіну чэрвеня складала на прадпрыемствах Мінсельгаспрадукта 193,5 мільярда рублёў. З іх у сельскай гаспадарцы — 189,1 мільярда. Спадзяёмся, што становішча спраў па гэтым пытанню можна будзе паправіць у бліжэйшы час за кошт павелічэння аб’ёмаў вытворчасці малака і паступлення на рахунак гаспадарак вырुकкі ад яго рэалізацыі.

— *У чым вы бачыце прычыны няпростага эканамічнага становішча, якое склалася ў сельскагаспадарчым сектары?*

калькі месяцаў цана на хлеб і афіцыйны курс валюты засталіся ранейшымі, аднак перавесці рублі, атрыманыя ад рэалізацыі хлеба, у валюту для набыцця новай пшаніцы за межамі рэспублікі няма магчымасці. Рэальны валютны курс намога вышэйшы. У выніку селянін нясе страты, якія не могуць пакрыць тыя 3 трыльёны рублёў, што ўрад накіроўвае ў аграпрамысловы комплекс у якасці кампенсацыі.

Не трэба вяскоўцам спадзявацца, што з утварэннем беларуска-расійскага Саюза і адзінай мытнай тэрыторыі сітуацыя імгненна выправіцца. Нават пры размове аб славянскім адзінстве не варта спадзявацца, што нехта паступіцца сваімі эканамічнымі інтарэсамі. У Расіі альбо на Украіне мы нікога не прымусім аддаць перавагу сельскагаспа-

ваецца не толькі ў цэнавай палітыцы. Ва ўзніклай сітуацыі дзяржава ў аднабаковым парадку дыктуе цэны на асноўныя прадукты харчавання, іншую сельскагаспадарчую прадукцыю, і ў той жа час ніхто не дыктуе цэны на прадукцыю трактарнага ці аўтамабільнага заводаў, без якой вяскоўцам не абысціся.

Перакананы: калі будаваць рыначныя ўмовы гаспадарання, то правільны гупліны павінны быць для ўсіх аднолькавыя. На справе ж атрымліваецца іншая карціна. І прыкладаў тут мноства. Адзін з іх — метады вырашэння праблем камунікацыі ў вёсцы. Параўнайце спробы дзяржавы тэлефанізаваць вёску і горад. Сітуацыя, у якую трапляюць у гэтым пытанні вяскоўцы, добра характарызуе кіраўніцтва Міністэрства прамысловасці, якое заяўляе аб гаюнасці аснасці жыхароў

ТЭМПЫ РОСТУ СПАЖЫВЕЦКІХ ЦЭН

АМАЛЬ У 2,5 РАЗА ВЫШэйШЫЯ ЗА МІНУЛАГОДНІЯ

ЧАРГОВЫ СКАЧОК ІНФЛЯЦЫІ

Міністэрства статыстыкі афіцыйна выдала індэкс інфляцыі за май — 1,05, ці роўна 5 працэнтаў. Для параўнання адзначым, што ў красавіку гэты паказчык склаў 4,3 працэнта, у сакавіку — 2,3 працэнта. Гэта значыць пасля кароткачасовага спаду тэмпы росту спажывецкіх цэн (у сакавіку) яны зноў рванулі ўгору. Таксама для параўнання адзначым, што ў студзені — маі бягучага года сукупная інфляцыя ў адносінах да снежня мінулага года склапа ўжо 35,2 працэнта, у той час як аналагічны паказчык у мінулым годзе быў усяго толькі 14,4 працэнта. Адсюль можна зрабіць нескладаны вывад, што сёлета тэмпы інфляцыі амаль у 2,5 раза вышэйшыя за леташнія і ўжо больш чым на 8 працэнтаў перавысілі афіцыйны прагноз на ўвесь бягучы год.

У чым жа прычыны? Як гэта ні здасца дзіўным, але адказ павінен насіць, відавочна, таксама сімвалічны характар: прагноз не мог быць дакладным, паколькі разлічваліся пад уздзеяннем “незямной” сілы. У якасці апошняй разумяюцца некампетэнтнасць і непрафесіяналізм тых, хто мае рэальную ўладу пры прыняцці рашэнняў, звязаных з эканомікай.

Сутнасць гэтага працэсу зводзіцца да таго, што робяцца пастаянныя спробы абысці элементарныя эканамічныя законы і перад грамадствам ставяцца мэты, далёкія ад рэальнай рэчаіснасці.

Задоўга да пачатку бягучага года было відавочна, што штучнае замарожванне цэн і абменнага курсу беларускага рубля пры пастаяннай крэдытнай змісіі для фінансавання дзяржаўных праграм фарміруе пагражальны інфляцыйны і дэвальвацыйны патэнцыялы і што працягваць такую практыку бясконца не ўдасца, бо гэта, па-першае, зніжае да крытычнага ўзроўню рэнтабельнасць айчынных прадпрыемстваў (8—9 працэнтаў за мінулы год) і, па-другое, стымулюе нарастанне дэфіцытаў гандлёвага і плацежнага балансаў.

Толькі за 1995—1996 гады рублёвая грашовая маса ў краіне павялічылася прыкладна ў 6,5 раза, цэны выраслі ў 3,5 раза, а абменны курс беларускага рубля — усяго толькі ў 1,5 раза. Улічваючы, што развіццё грашовага рынку, здольнае адцягваць свабодныя грашовыя рэсурсы на чыста спекуляцыйныя аперацыі, практычна спынілася, а працэнтныя стаўкі рублёвага рынку ўжо з лістапада мінулага года ўвайшлі ў копа адмоўных велічынь і пры-

рост тэрміновых дэпазітаў насельніцтва і прадпрыемстваў стаў мінімальным, трэба было чакаць фарміравання значнай лішняй грашовай масы ў эканоміцы.

Эфект ад гэтага эканамічнага феномена, яго паводзіны прагназіраваліся незалежнымі эканамістамі зусім адназначна: па-першае, альбо рост цэн, альбо татальнае банкруцтва беларускіх прадпрыемстваў і, па-другое, альбо шырокамаштабная дэвальвацыя беларускага рубля, альбо згортванне беварускага экспарту да велічынь, якія не забяспечыць нават мінімуму паступленняў валюты для аплаты крытычнага імпарту.

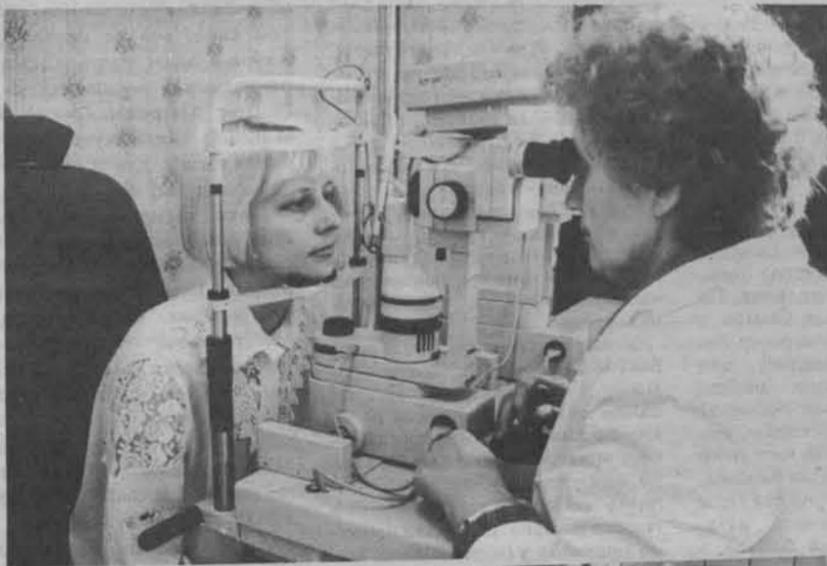
На жаль, неабходных вывадаў зроблена не было, і, больш таго, выканаўчая ўлада, атрымаўшы па выніках рэферэндуму ўзаконены кантроль над дзейнасцю Нацбанка, стала зусім ужо воліна абыходзіцца з “друкарскім станком”. І хаця тэмпы прыросту рублёвай грашовай масы за 5 месяцаў 1997 года (28,7 працэнта) неамянога вышэйшы за аналагічны паказчык мінулага года (27,1 працэнта), але з улікам прыведзеных вышэй абставін гэтага аказалася дастаткова, каб тэмпы інфляцыі сёлета сталі значна больш высокімі.

Акрамя таго, у дынаміцы месічнага прыросту рублёвай грашовай масы і спажывецкіх цэн ёсць яшчэ адна трывожная тэндэнцыя. Упершыню за мінулыя гады індэкс росту цэн павялічваецца да сярэдзіны года — перыяду, калі эканамічныя актыўнасць звычайна зніжаецца, змяншаюцца выдаткі, звязаныя са спажываннем цяпла, і цэны маюць схільнасць спыняць свой рост ранейшымі тэмпамі (у маі мінулага года інфляцыя склапа 0,6 працэнта).

Аднак улады па-ранейшаму ўпэўнены, што іх эканамічная палітыка адзіна правільная і што пераадоленне такіх “дробязей”, як інфляцыя і ўцёкі капіталу з краіны, — справа часу. Маўляў, варта толькі яшчэ больш напружыць “друкарскі станок”, дабавіўшы эмсісійны грошай у эканоміку, як усё стабілізуецца. Адсюль можна зрабіць несучаснасны вывад, што цяперашняя ўспышка інфляцыі — не кароткачасовая з’ява, а пачатак даволі працяглага чарговага вітка інфляцыйнай спіралі, якая выходзіць за межы леташняй. Гадавая ж інфляцыя можа дасягнуць узроўню не менш 80—90 працэнтаў.

І гэта ў лепшым выпадку.
 (“Белорусский рынок”).

МАГІЛЁўСКІЯ МІКРАХІРУРГІ

Каля васьмісот аперацый па вылучэнню глаўкомы, катаракты і іншых хвароб вачэй праводзяць штогод урачы-мікрахірургі Магілёўскай абласной бальніцы. Кансультацыі для іх рэгулярна — раз у два месяцы — праводзяць спецыялісты Калужскага філіяла вядомага фэдарайскага інстытута мікрахірургіі вока.

НА ЗДЫМКАХ: біямікраскапічнае даследаванне вока; аперацыя па выда-ленню катаракты пад мікраскопам.

Фота Мікалая ЦІТОВА.

Юрый АКУДОВІЧ — як кажучь, турыст па прызначэнню і па прафесіі. Скончыў Беларуска інстытут фізкультуры, пасля чаго працаваў настаўнікам у вясковай школе ў Гродзенскай вобласці, трэнерам па турызму на Мінскім падшыпніковым заводзе, у інстытуце народнай гаспадаркі, у дзіцячым турыстычным цэнтры. За гэты час выканаў нарматывы майстра спорту па турызму, неаднойчы становіўся пераможцай і прызёрам турыстычных злётаў і чэмпіянатаў, пабываў практычна ва ўсіх значных горных раёнах былога СССР — ад Чукоткі да Карпат, ад Паўночнага Урала да Паміра. Але па сведчанні самога Юрыя Акудовіча, для яго няма ў свеце месца, прыгажэйшага за нарачанскі край. Дваццаць год штолета бывае ён на берагах слаўтага возера. Здавалася б, схадзіў усё наваколле ўздоўж і ўпоперак. Аднак лічыць: гэтыя

мясціны хаваюць яшчэ не адну хваляючую таямніцу з айчынай гісторыі і культуры, ну а захапляюцца чароўнасцю і прыгажосцю Нарачы можна бясконца. Сёння мы пачынаем друкаваць нарачанскія падарожныя нататкі Юрыя Акудовіча. З дапамогай іх аўтар запрашае чытачоў зрабіць сапраўдную вандроўку вакол Нарачы, зазірнуць у яе самыя запаветныя куточки.

НАТАТКІ ЎЛЮБЁНАГА ТУРЫСТА

ЗАЧАРАВАННЕ НАРАЧЫ

Мне пашанцавала. Вось ужо больш як пятнаццаць гадоў я бываю ў нарачанскім краі і кожны раз раблю гэта з задавальненнем.

Той, хто хоць аднойчы пабываў у гэтых мясцінах, не можа не палюбіць нарачанскую прыроду: прыгажэйшай за яе няма ў свеце.

Ступіўшы на бераг Нарачы, зачаравана стаіш ля вады, углядаешся ў далёкія берагі, а ўяўленне малое карціны з легенды, расказанай экскурсаводам пра тыя далёкія часіны, калі на беразе вялікага возера з крышталёна празрыстай вадой жыла дзяўчына Нара. На захадзе сонца любіла яна сядзець ля вады на пясчаным беразе і спяваць, падыгрываючы сабе на гуслях.

Аднойчы спевы Нары пачуў пан, стары ўдавец, і захацелася яму ўзяць дзяўчыну ў жонкі. Але ў Нары быў жаніх, і яна адмовілася. Тады слугі забілі хлопца, а дзяўчыну прывялі ў панскія харомы. У ноч перад ажаненнем Нара падпаліла палац і паспрабавала ўцячы. На беразе яе дагнала ахова. Калі Нара зразумела, што ад пагоні нікуды не дзецца, кінула ў ваду.

З таго часу і завуць возера яе імем — Нара, або Нарач.

Цудоўны нарачанскі край у любую пару года: зімой — пышнымі снягамі, якія ўпрыгожваюць сосны і елкі ў серабрыстыя ўборы; вясной — буйствам зеляніны і мноствам вадапаўнай і баравой птушкі; восенню — вясёлкавай прыстасцю лесу і яго дарамі. Але, безумоўна, найбольш прывабны час для адпачынку на Нарачы — лета. У сонечныя, пагодлівыя дні, калі наваколле заліваецца прамяністым святлом, а паветра поўніцца вясёлымі галасамі, смехам, пастаняльцы гэтых мясцін гавораць: «В Сочи ехатъ далеко и глупо,

когда рядом Купа» (старая назва курортнага пасёлка Нарач).

У адзін з такіх сонечных ліпенскіх дзён наладжваецца святочнае гуляне ў гонар цара воднай стыхіі — Нептуна. Гэта самы жаданы і самы вясёлы дзень на Нарачы. Да прызначанага часу адпачываючыя высыпаюць на бераг і чакаюць з'яўлення азёрнага валадара. Далей пачынаецца шумнае прадстаўленне. У гульнях, жартах, карагодках прымаюць удзел усе прысутныя. Перад закрыццём свята світа Нептуна повіць разявак і зацягвае ў возера. Тыя, каму пашчасціла пазбегнуць гэтага, са смехам разбягаюцца па песе.

Быць на Нарачы і не ўдзельнічаць у рыбалцы, хаця б у якасці гледача, немагчыма. У возеры жывуць дваццаць два віды рыб. Найбольш буйная — шчупак. Пры мне рыбакі вылавілі шчупака вагой дзевяць кілаграмаў. І гэта не рэкорд. Мясцовыя жыхары расказваюць, што трапляюцца экзэмпляры і дваццаць кілаграмаў. Але ад выгляду той рыбіны, што давалася пабачыць, жахаешся, асабліва калі яна адкрывае пашчу і дэманструе загнутыя ўсярэдзіну доўгія і вострыя зубы.

Найбольш цікавы і загадкавы насельнік Нарачы — вугор. З дагістарычных часоў людзі спрабавалі даведацца пра яго паходжанне, бо ніхто не бачыў, як ён размнажаецца. З'яўляліся самыя неверагодныя меркаванні. Напрыклад, Арыстоць лічыў, што вугор выводзіцца з глею. Толькі ў XVIII стагоддзі вучоныя змаглі вызначыць самцоў і самкі і тое, што яны размнажаюцца, як усе віды рыб.

Юрый АКУДОВІЧ.

(Працяг будзе).

(Заканчэнне.
Пачатак на 1-й стар.)

ДВА БОГУШЫ, ДВА СЫМОНЫ...

Калі яго полк ступіў на польскую зямлю, Богуш дастаў новы, трафейны фотаапарат і зноў усё здымаў і здымаў... Фотакарткі беражліва захоўваў, пасылаў дамоў. Іх сабралася шмат. І вось цяпер былы франтавік экспанавана свае ваенныя фатаграфіі на выставе, прысвечанай саракагоддзю пачатку Вялікай Айчыннай вайны...

Жыццёвы лёс Сымона Пятровіча я адкрываў для сябе паступова, даведаўся пра здзіўляючыя факты яго біяграфіі. Нарадзіўся ён у 1923 годзе ў Рэчыцы. Грымнула вайна, і дзевяцікласнік, якому не было яшчэ і васемнаццаці, пабег у ваенкамат, папрасіўся на фронт, але яму адмовілі. Пакідаў горад пад націскам варожых войскаў чырвонаармейцы. Вось-вось Рэчыцу павінны заняць фашысты. Ён не хацеў заставацца пад акупацыяй, развітаўся з бацькам і маці, закінуў за плечы торбу і далучыўся да ваеннай калоны, якая пакідала горад, адступаючы на ўсход. Развітаўся, як потым даведаўся, назаўсёды: бацька і маці загінулі ў час бамбёжкі горада фашысцкімі самалётамі. Загінулі на другі дзень, калі Сымон пакінуў горад. Пад абломкамі роднага дома, нянакш, загінуў бы тады і ён, калі б не пакінуў Рэчыцу.

Пры адступленні пачаліся баі, і хутка падлетак быў залічаны ў парадзелы састаў стралковага палка, разам з бивальмі салдатамі адбіваў атакі фашыстаў. Потым пачаліся акружэнні, прарывы. З палка ў канцы лета ў жывых засталася жменька салдат. У іх піку і Сымон. Бітва за Маскву... Сваё васемнаццацігоддзе Сымон сустрэў ужо абстраляным і вопытным салдатам. Калі ад сцен сталіцы савецкія войскі адагналі фашыстаў і наступіла франтавое зацішша, Богуша раптам выклікалі ў штаб дывізіі і неспадзявана ўручылі загад-прадпісанне ехаць вучыцца ў Ташкенцкае ваеннае вучылішча. У гэтым горадзе ён пачаў пазаштатна супрацоўнічаць у газеце «Камсамалец Узбекістана», навучыўся здымаць і змяшчаў фотарэпартажы з жыцця ваенных курсантаў.

Калі Сымон Богуш, закончыўшы вучобу, адпраўляўся на фронт, у рэдакцыі яму падарылі

на памяць фотаапарат. З таго часу ён і не пакідае займацца любімай справай — фатаграфіяй.

У маі 1942 года лейтэнант Богуш прымае камандаванне ўзводам пад Ржэвам у самы разгар кровапралітных баёў. Закончыў вайну ў Растоку ў званні гвардыі капітана. За фарсіраванне Одэра быў узнагароджаны ордэнам Баявога Чырвонага Сцяга, за ўзяцце Варшавы — польскім Грунвальдскім крыжам.

Закончыліся баі. І вайна. Ён быў малады і застаўся жывы! Што такое чатыры гады вайны, калі наперадзе — усё жыццё? Часць, у якой служыў Сымон, раскватаравалі ў Шчэціне. Тут ён і пазнаёміўся з чароўнай полькаю Бажэнай Чарвінскай. І закахаўся. І быў пакаханы. Пра іх раман ведаў падпалкоўнік Барышаў, сябра і начальнік Сымона. Ён і паведаміў Богушу, што ў штаб прыйшоў загад, які забараняе савецкім грамадзянам шлюбы з іншаземцамі. «Калі хочаш ажаніцца з Бажэнай, рабі гэта неадкладна, пакуль не аб'явілі аб загадзе», — сказаў ён Сымону.

У той жа дзень — 9 студзеня 1946 года — Сымон і Бажэна распісаліся. Яна працавала ў муніцыпалітэце сакратаркаю, дзе рэгістравалі шлюбы, таму ўсе фармальнасці ўладкавалі проста і лёгка. У кастрычніку Сымон дэмабілізаваўся і пераехаў у Берлін, дзе яму паабяцалі работу ў ваеннай газеце. І вось радасны дзень — 14 кастрычніка Бажэна нарадзіла сына. Назвалі яго, як і бацьку, Сымонам. Усё складалася як нельга лепш. Сымон наладзіў гулянку для сяброў, усе віншавалі шчаслівага бацьку і жадалі... А ночку яго разбудзіў грукат у даверы. Па яго прыйшоў следчы асобага аддзела з двума аўтаматчыкамі. Потым былі допыты ў ваеннай турме і прыговор трыбунала — 10 гадоў пазбаўлення волі. Ён абвінавачваўся ў спробе здрадзіць Радзіме: быццам бы хацеў уцячы ў Заходнюю зону. Хоць адзінай віною было толькі тое, што пакахаў чужаземку і з ёю ажаніўся.

Потым пачалося жыццё «з-ка». Былы гвардыі капітан, былы

ардэнаносец кожную раніцу з такімі ж былымі, як ён, у калоне ішоў у шахту, увесь дзень махаў кіркаю пад наглядом канваіраў, а ўвечары ў той жа калоне і з тым жа канваірамі вяртаўся ў свой барак.

— Як жа вы гэта вытрымалі ўсё? — пытаюся ў яго.

— Не ведаю, — адказаў Сымон Пятровіч. — А калі шчыра сказаць, дык вырвала франтавая загартушка. Я ваяваў у пяхоце. Самы халодны барак — печ у параўнанні з зімовым акапам. Вось дзе сапраўдная халадзча... Барані Бог!

Але калі фізічныя нягоды ён смятаў вытрымліваць, дык вельмі сум мучыў душу бязлітасна. Ён увесь час думаў пра жонку і сына: дзе яны, што з імі сталася? Вярнулася Бажэна да бацькоў ці засталася ў Берліне? А можа і яе арыштавалі?

У маі 1955 года яго вызвалілі, выпусцілі на свабоду. Толькі адзін быў блізік чапавек, да якога ён мог паехаць, — сястра Вольга. Яна жыла ў Маладзечне. Падарозе ў гэты горад Сымон з Масквы адправіў тэлеграму бацькам Бажэны, паведаміў, што свабодны, што хоча знайсці жонку і сына. Адаказ прыйшоў перад самым Новым годам, але лепш было б, калі б ён наогул не прыходзіў. Пісала цётка Бажэны, што яго жонка загінула два гады назад у аўтамабільнай катастрофе, а хлопчыка бабуля з дзядулем павезлі ў Амерыку, куды пераехалі пасля смерці дачкі. Дзе яны, што з імі, яна не ведала...

Так Сымон другі раз згубіў свайго сына. Але ж слабы вугалёк надзеі працягваў тлець у яго душы: сын усё-такі жывы. А раптам!...

Сымон зноў абзавёўся фотаапаратам: спыраша здымаў для мясцовай газеты, а потым, адчуўшы ў сабе прыванне, узяўся за сур'ёзную фатаграфію. А неўзабаве пазнаёміўся з прыгажуняй Тэрэзай і ажаніўся, завёў сям'ю. Пабудаваў на ўскраіне горада прыгожы дом, абсталываў у ім прасторную фоталабараторыю і поўнасцю аддаўся любімай справе... Стаў адным з лепшых фотамайстроў горада. Яго мастацкія фатаграфіі заўважылі, пачалі друкаваць у часопісах і газетах рэспублікі, нават у замежных выданнях. У

1977 годзе яго запрасілі прыняць удзел у выставе, якая адкрывалася ў польскім горадзе Грудзэндз. Разам з адабранымі здымкамі ён паслаў дырэктару выставы пану Янушу Навацкаму пісьмо, у якім паведаміў, што вельмі рады запрашэнню, бо ў сакавіку 1945-га прымаў удзел у вызваленні горада ад гітлераўцаў. Пісьмо было надрукавана ў мясцовай газеце, і Сымон сустрэлі вельмі радысна і горача. Але нават калі б і не гэтая акалічнасць, яго працы вызначаліся такім высокім майстэрствам і арыгінальнасцю, што самі па сабе карысталіся заслужаным поспехам. Яны адкрывалі перад палякамі блізкае, ды не зусім знаёмае суседку — Рэспубліку Беларусь — яе людзей, прыроду, звычкі. Януш Навацкі тут жа прыняў рашэнне арганізаваць персанальную выставу Сымона Богуша. «Матывы Беларусі» — так называлася яна. Ці думаў майстар, што яны ўваскрэсяць зусім іншыя матывы, якія змоўклі вельмі даўно і, здавалася, назаўсёды?

У канцы студзеня 1979 года Богуш атрымаў з Польшчы пісьмо. Ад Богны Чэрвінскай, той самай цёткі Бажэны, якая паведаміла яму горкую вестку аб гібелі жонкі. Аказваецца, Бажэна не загінула. Яна наогул не трапіла ні ў якую катастрофу. Яна проста выйшла замуж за канадца і паехала з ім за акіяны. З сына, само сабою. Калі Сымон аб'явіўся зноў, цётка, навучаная горкім вопытам, вырашыла не выпрабавваць лёс. Але мінулі гады, многае змянілася ў свеце. Другімі сталі і Польшча, і Беларусь. Жорсткі век, які скалечыў столькі жыццяў і лёсаў, кануў у мінулае. Лёсу трэба было так скласціся, каб Богна аказалася жыхаркаю Грудзэндза і каб менавіта ў гэтым горадзе экспанавалася «Матывы Беларусі». Убачыўшы на рэкламным плакате знаёмае імя і прозвішча, цётка была вельмі здзіўлена, бо вырашыла, што гэта выстава сына Бажэны. Але, наведваючы экспазіцыю і пазнаёміўшыся з біяграфіяй аўтара, усё зразумела. І напісала пра гэта ў Канаду. Бажэна папрасіла яе звязацца з Сымонам. Сама яна пакуль не адзавалася гэта зрабіць.

Менш за ўсё Сымон быў у крыўдзе на Бажэну. Наадварот,

ён заўсёды лічыў, што гэта па яго віне аказалася паламаным яе жыццё. А цяпер, калі даведаўся, што сын знайшоўся, яго сын, яго крывінка, ён гатовы быў маліцца і на Бажэну, і на сваё мастацтва, і на шчаслівы выпадак.

Ён сустрэў сына 14 кастрычніка 1981 года ў Мінскім аэрапорце. У гэты дзень Сымону Богушу-малодшаму споўнілася роўна 35 гадоў. Ён упершыню ўбачыў свайго бацьку. Як і бацька — яго. Дзень нараджэння яны адзначылі ўдваіх у рэстаране аэрапорта. Сымон гаварыў з сынам па-англійску.

— Калі я даведаўся, што сын знайшоўся і што мы цяпер ужо абавязкова сустрэнемся, сказаў сам сабе: мы не можам размаўляць адзін з адным праз перакладчыка, — расказаў мне Сымон Пятровіч. — І вось вывучыў англійскую мову. Я дзеля гэтага, дзеля сына і кітайскую вывучыў бы...

Месяц гасцяваў сын у бацькі. Яны ўдваіх аб'ездзілі ўсю Беларусь, пабывалі на Нарачы, у Белавежскай пушчы, на Браслаўскіх азёрах. Сымон-малодшы, па прафесіі праекціроўшчык мастоў і дарог, аказаўся ў той жа час і заўзятым фотаамаатарам. «Гены!» — сказаў пра гэта, пасміхаючыся, Сымон-старэйшы. Між іншым, ён мог бы нічога і не гаварыць: досыць убацьчыць іх побач, каб зразумець, што яны падобныя адзін да аднаго. Толькі малодшы вышэйшы ростам.

Праз год Сымон-бацька паехаў адвечна да сына ў Канаду. Тэрэза, цяперашняя яго жонка, праводзячы мужа ў дарогу, наўзрыд заплакала. Загаласіла, як па нябожчыку.

— Ты думаеш, я там застаўся? — сумна ўсміхнуўся Сымон. — Не, Тэрэза, гэта немагчыма... Сама ведаеш...

У Таронта яго сустрэла вялікая сям'я: сын, нявестка, настаўніца біялогіі, унучка і ўнук. І яшчэ Бажэна. Я не ведаю, пра што яны гаварылі, што ўспаміналі. Не пытаўся пра гэта ў Сымона Пятровіча. Ды і навошта? Гэта іх вельмі асабістае. Для мяне зразумела толькі адно: лёс ім хоць і ўсміхнуўся перад захадам сонца, але абышоўся з імі жорстка.

Мікола КАПЫЛОВІЧ.

3 ЛІТВЫ

ВІЛЬНЯ ПАМ'ЯТАЕ СКАРЫНУ

Прыклад чыстай любові
якой не скарылі,
даў Скарына...

Данута БІЧЭЛЬ-ЗАГНЕТАВА.

За чатыра гады існавання ў Вільні беларускай школы адбылося тры выпускі. Амаль усе выпускнікі паступілі ў вышэйшыя навучальныя ўстановы Літвы і Беларусі. У траўні школе прысвоена імя Францішка Скарыны. Усе гады існавання школа змагалася за гэтае імя. Добрая вынікі ў вучобе. Вучні ўдзельнічалі ў алімпіядах на беларускай і літоўскай мовах, займалі прызавыя месцы. Некалькі разоў ездзілі ў старажытны Полацк, наладзілі цесныя сувязі з полацкім музеем першадрукара. Часта сустракаюцца з беларускімі дзеячамі Вільні і Віленшчыны. Такія імпрэзы і вандрожкі духоўна ўзбагачаюць, нахняюць на глыбокае вывучэнне нашай багатай спадчыны, культуры, гісторыі. У школе пастаянна дзейнічае выстава кніг Скарыны і пра жыццё і дзейнасць нашага славутага асветніка. Ды і Вільня памятае яго. Шчасце жыць у горадзе, дзе кожны будынак, вулачка — сведкі гісторыі. З першага класа вучні нашай школы пачынаюць вывучаць беларускую гісторыю Віленшчыны.

Травень. Цёплы ясны дзень. Мы адправіліся на экскурсію «Вільня і Скарына». У цэнтры горада кароткая брукаваная вуліца імя Скарыны. Гэта самая кароткая вуліца ў горадзе, кажучы, што на ёй жывуць самыя добрыя людзі, стаяць самыя цікавыя будынкі, над якімі сплліся галіны старых ліп. Можна, тут вітае дух Скарыны!

Працягваецца наша вандроўка на Троцкую вуліцу. Дамініканскі касцёл. Да яго прымыкае будынак, на якім знаёмы Скарыны — сонца і маладзік. Вуліца Троцкая выходзіць на Вялікую вуліцу, тут на будынку шыльда, якая павадамляе, што ў Вільні ў Вялікім Княстве Літоўскім у 1522—1525 гадах беларускі асветнік Францішак Скарына выдаў першыя друкаваныя кнігі.

Наш маршрут працягваецца ў бібліятэку Віленскага ўніверсітэта. Ціхія дворыкі, у цені вербаў лаўкі. Тут можна адпачыць, можна пачытаць, а можна ўявіць, што на дварэ XVI стагоддзя. Можна, тут хадзіў, марыў, тварыў Ф. Скарына. Галоўны ўваход. Падумаем па лясвіцы. Доўгі калідор і бібліятэка. Вялікая прыгожая зала ў стылі барока. Тут захоўваецца арыгінал Бібліі. Добразвучны супрацоўнікі бібліятэкі дазволілі патрымаць у руках каштоўную кнігу, дакрануцца да бессмяротнага.

Вярталіся шчаслівыя, поўныя ўражаннямі, а можа, сталі крышачку дабрэйшымі. Такія ўрокі гісторыі, літаратуры сталі традыцыйнымі. Яны вучаць галоўнаму — любові да нашай багатай спадчыны, да Бацькаўшчыны. Насіць імя Францішка Скарыны не толькі ганарова, але і вельмі адказна. Будзем імкнуцца, каб у школе панаваў культ кнігі, культ духоўнасці. Для гэтага ёсць усе падставы. На свяце прысутнічаў пісьменнік Уладзімір Ліпскі, які падарыў шмат сваіх кніг.

Леакадзія МІЛАШ,
настаўніца.

г. Вільня.

ДЗЯКУЕМ ЗА КУРСЫ!

Міністэрства асветы Беларусі арганізавала курсы для настаўнікаў беларускіх школ замежжа. З'ехаліся настаўнікі з Польшчы (у асноўным з Беластоцкіна), Літвы, Латвіі і ўпершыню прыехалі з далёкай Башкірыі. Ва ўсіх гэтых краінах працуюць беларускія школы, ёсць беларускія групы, дзе вядзецца вывучэнне беларускай культуры, гісторыі, народнай творчасці і г. д.

Курсы праходзілі пры Інстытуце ўдасканалення кіруючых работнікаў і спецыялістаў адукацыі. Слухачам былі прапанаваны цікавыя і патрэбныя лекцыі: сучасная беларуская літаратура, вернутая літаратура, літаратура беларускага замежжа, сучасная паэзія.

Навуковец Галіна Барташэвіч гаварыла пра традыцыйную культуру, пра беларускі фальклор і іх выхавальны патэнцыял. Методыцы выкладання была прысвечана сустрэча з Анастасіем Клышчынам, аўтарам беларускага буквара.

Апрача вучэбнай праграмы, нам была прапанавана і культурная: экскурсіі па Мінску, наведанне выставы Рэрыха і мастацкага музея Беларусі, дзе вельмі цікавая калекцыя твораў розных мастакоў Беларусі, Расіі, заходніх краін. Вельмі добрыя пачуцці выклікала паездка ў Заслаўе, калыску беларускай гісторыі і культуры, і ў Вязынку.

Вечарамі слухачы збіраліся разам, і ў цікавых дыскусіях працягваліся нашы знаёмствы.

Мы ўдзячныя Міністэрству асветы Беларусі і нашаму куратару Г. Плячгору за гэтыя курсы, за веды і новыя знаёмствы, якія мы атрымалі тут. І нам так хочацца сказаць арганізатарам курсаў не «да пабачэння», а — «да новых сустрэч».

Паўла САЎЧАНКА,
настаўнік віленскай беларускай школы
імя Ф. Скарыны.

У маі 1924 года Прэзідыум ЦВК БССР зацвердзіў А. Хацкевіча старшынёй Магілёўскага акруговага выканкома. Адзначаючы дзейнасць новага старшыні, газета «Саха і молат» пісала, што фінансавы бюджэт Магілёўскай акругі павінен быць прыкладам для бюджэтаў і іншых акруг рэспублікі.

З красавіка 1925 года А. Хацкевіч працуе народным камісарам унутраных спраў БССР, а з 1926 па 1927 год — пастаянным прадстаўніком урада БССР пры ўрадзе СССР. Аляксандр Ісакавіч прымаў удзел у рабоце такіх высэйшых органаў краіны, як ЦВК СССР, Саўнарком, Савет працы і абароны. 10 снежня 1926 года А. Хацкевіч на пасяджэнні Савета працы і абароны ўнёс прадстаўленне БССР аб будаўніцтве раённай электрастанцыі на Асінаўскім балочце. Прынятае рашэнне паклала пачатак Асінаўскай ДРЭС, знакамітай беларускай будоўлі, праслаўленай маладымі рукамі рабочых Беларусі і апетай у многіх песнях і паэмах.

12 красавіка 1927 года на першай сесіі ЦВК БССР восьмага склікання А. Хацкевіч быў выбраны членам Прэзідыума і сакратаром ЦВК БССР. 14 мая 1927 года Прэзідыум ЦВК БССР зацвердзіў А. Хацкевіча старшынёй Нацыянальнай камісіі пры ЦВК БССР. Менавіта на гады, калі А. Хацкевіч узначальваў гэтую важную камісію,

атрымаў запрашэнне ад землякоў. У ім гаварылася: «Просім прыехаць да нас 21 лістапада ў вёску, пабеседваць з намі і дапамагчы выканаць усе задуманае для перабудовы нашага быта». Аляксандр Ісакавіч шчыра падзякаваў за запрашэнне і прыхваціў да ўдзелу ў свяце паэта Міхася Чарота, артыстаў і рэжысёра Уладзіслава Галубка, прафесара Лявонава, урача Нейфаха і іншых.

Увечары ў народзе ў Лошніцы адбыўся святочны канцэрт. Міхась Чарот чытаў сваю паэму «Беларусь лапцожная»:

А па гораду
Сын яго рухае,
Грукае горда
Па бруку ботамі:
чок-чок...
Ад працы ў мазалях
рука...
А на грудзях яго —
значок
Прыгожа ззяе:
ЦВК.

Гэтыя радкі паэмы людзі сустрэлі воплескамі. Яны разумелі, каму адрасаваны пранікнёныя словы — іх пажанаму земляку, на грудзях якога пунсавеў значок члена ЦВК, сыну староў шчаслівай Ісачыхі, што сядзела сярод аднавяскоўцаў і радасна ўсміхалася.

ПОСТАЦІ: АЛЯКСАНДР ХАЦКЕВІЧ

ЧАЛАВЕК, ЯКОГА ВЕДАЛІ,
ХВАЛІЛІ, ЛЮБІЛІ

прышоўся пік праводзімай у рэспубліцы беларусізацыі. Нацкамісія ЦВК БССР разам з акруговымі нацкамісіямі правяла значную работу па пераводу справаводства ЦВК, СНК БССР, наркаматаў рэспублікі, акрвыканкомаў на беларускую мову, арганізацыі школ, вышэйшых і сярэдніх навучальных устаноў з выкладаннем на беларускай мове, развіцці беларускай мовы, літаратуры і культуры.

За гады сваёй актыўнай дзейнасці Хацкевіч шмат зрабіў для развіцця навукі, культуры, асветы. Ён узначальваў камісію па рэарганізацыі Інстытута беларускай культуры ў Беларускай акадэмію навук. Ва ўрадавую камісію таксама ўваходзілі Ігнатюскі, Бяліцкі, Некрашэвіч і Аршанскі. У пастанове ЦВК і СНК БССР па пытанні рэарганізацыі Інстытута беларускай культуры ў Беларускай акадэмію навук ад 13 кастрычніка 1928 года урадавай камісіі на чале з А. Хацкевічам даручалася да 15 лістапада 1928 года падаць у Савет народных камісараў на зацвярджэнне пастаянны састаў Прэзідыума і асабовы састаў правядзены членаў Беларускай акадэміі навук, а таксама тры змены ў статуте акадэміі, якія патрэбны і вынікаюць з пастановы. Гэта даручэнне Камісіяй на чале з А. Хацкевічам было выканана. З пачаткам 1929 года Беларуска акадэмія навук пачала адлік сваёй дзейнасці.

Таленавіты арганізатар мас А. Хацкевіч самааддана працаваў на многіх пасадах. У 1931 годзе ён быў назначаны наркамом фінансаў БССР і шмат рабіў, каб кожная народная капейка працавала на дабрабыт народа.

Заняты важнымі дзяржаўнымі справамі, А. Хацкевіч усё ж часта сустракаўся з землякамі ў Мінску. Сяляне-хадкі ішлі да яго са сваімі патрэбамі і крыўдамі, і Аляксандр Ісакавіч уважліва выслухоўваў іх, дапамагаў, калі была магчымасць, ушчыўаў за пралікі ў рабоце мясцовае кіраўніцтва.

Нягледзячы на маладосць, ён быў вельмі сталым чалавекам і выдзяляўся сваімі высокімі палітычнымі і дзелавымі якасцямі. Павага да яго была базмежнай. У ім чанілі сціпласць, прынцыповасць і дзелавітасць, абаяльнасць і прастату і яшчэ вельмі важную якасць — даступнасць. Аляксандр Ісакавіч адразу ж адхілкаўся на просьбы людзей прыехаць да іх ці прыняць у сябе. Больш таго, ён знаходзіў магчымасць запрасіць на такія сустрэчы артыстаў, урачоў, пісьменнікаў.

Сакратар ЦВК БССР А. Хацкевіч

Заканчэнне.
Пачатак у № 28.

свяціўся радаснай усмешкай, ад якой на душы рабілася па-асобаму цёпла, добра. З першых жа хвілін мы адчулі сябе, як дома.

Гаспадар запрасіў нас за сталом, накрыты тоўстым зялёным сукном. На сталах нас чакалі пачастункі: чырванабокія яблыкі, плачэне, цукеркі. За дзень мы добра прагаладаліся, і пачастункі былі якраз да месца.

Звязалася непрымусовая, душэўная размова. Нашы погляды былі накіраваны да крайняга століка, за якім сядзеў Аляксандр Ісакавіч. Аб многім расказаў ён нам тады. Аб тым, як праходзіла ўсенароднае абмеркаванне праекта новай Канстытуцыі СССР і аб плане генеральнай рэканструкцыі сталіцы...

Перад нашым прыходам А. Хацкевіч уручыў урадавыя ўзнагароды групе народных камісараў. Сярод іх, як мы даведаліся, быў і Сяргей Арджанікідзе, імя якога цесна звязана з Барысаўшчынай. Аб гэтым падрабязна расказаў нам Аляксандр Ісакавіч.

— Кожны раз, калі мы сустракаемся з Сяргем, — працягаў Хацкевіч, — ён заўсёды пытае ў мяне пра Барысаў, пра тых змены, якія адбыліся ў жыцці горада і барысаўчан. І сёння мы ўспомнілі пра суровыя дні грамадзянскай вайны на Барысаўшчыне.

Сярод членаў нашай дэлегацыі знаходзіўся і старшы піянерважаты Навасёлкаўскай школы Міхаіл Іванавіч Апет. — Навасёлкі — радзіма Хацкевіча.

Аляксандр Ісакавіч напрасіў Алета расказаць, як жывуць, працуюць яго землякі. Пасля сустрэчы ён уручыў падарунак піянерам і школьнікам Навасёлкаўскай школы — патэфон з наборам пласцінак. На развітанне наша дэлегацыя сфатаграфавалася разам з А. Хацкевічам. Ужо змярталася, калі мы выйшлі на вуліцу. Каля будынка чакалі легкавыя машыны, якія даставілі нас у гасцініцу.

Д. Клябанаў успамінае і сваю другую сустрэчу з А. Хацкевічам у 1935 годзе ў Барысаве: «Як толькі поезд астанавіўся, Аляксандр Ісакавіч выйшаў на перон і адразу ж папаў у акружэнне землякоў. Сярод іх былі таварышы па сумеснай рабоце ў Лошніцы, Барысаве. Кожнаму было пра што ўспомніць, пра што расказаць».

Дзе б ні працаваў, ні жыў А. Хацкевіч, ён адусюль праніклівым вокам углядаўся ўперад, у будучыню. Глыбокае пранікненне ў сэнс жыцця, неразрыўная сувязь з родным народам былі галоўнымі рысамі характару А. Хацкевіча — чалавека з народных глыбін.

Кароткім было жыццё А. Хацкевіча. Паводле ўспамінаў жонкі — Лідзіі Уладзіміраўны, Аляксандр Ісакавіч вельмі любіў оперу Барадзіна «Князь Ігар» і напярэдадні арышту часта напяваў «О, дайце, дайце мне свабоду!» Як «ворага народа» яго арыштавалі 25 ліпеня 1937 года і па этапу даставілі ў Мінск быццам бы для правядзення следства па справе антысавецкага падполля. Так Аляксандр Ісакавіч стаў ахвярай культуры асобы. Ваеннай калегіяй Вярхоўнага Суда СССР Хацкевіч 24 лістапада 1937 года быў прыгавораны да вышэйшай меры пакарання — расстрэлу, з канфіскацыяй усёй маёмасці. «Ваенная калегія Вярхоўнага Суда СССР вызначыла: прыгавор ад 24 лістапада 1937 года... адмяніць... з-за адсутнасці саставу злачынства». Аб гэтых двух дакументах сям'я А. Хацкевіча даведалася праз паэму. А тады Лідзію Уладзіміраўну арыштавалі ў Маскве і асудзілі як члена сям'і здрадніка радзімы. Восем гадоў яна правяла ў сталінска-берыяўскіх лагерах Мардовіі пад Архангельскам. У 1946 годзе, апынуўшыся на свабодзе, яна зрабіла запыт пра лёс мужа. Ёй адказалі: памёр ад інфаркту ў аддаленых раёнах СССР 27 жніўня 1943 года. Яна і дзеці гэтаму не паверылі. І мелі на тое падставы. Аб гэтым гавораць прыведзеныя з дакументаў радкі. Сын А. Хацкевіча — Уладзімір, у мінулым настаўнік-мовазнаўца, што жыве зараз у Барысаве, у пісьме піша: нядаўна стала вядома, што яго бацька быў асуджаны і расстраляны ў лістападзе 1937 года ў Мінску (дагэтуль сям'я лічыла, што прыгавор быў прыведзены ў выкананне ў Маскве). Данка А. Хацкевіча — доктар медыцынскіх навук таксама ўжо на пенсіі, жыве ў Маскве.

У Барысаве імям А. Хацкевіча названа адна з вуліц. На доме №64 па вуліцы Дзяржынскага ў Барысаве, дзе ён у 20-я гады жыў, у 1969 годзе ўстаноўлена мемарыяльная дошка. У 1983 годзе мемарыяльная дошка А. Хацкевіча была ўстаноўлена ў Лошніцы на Доме культуры. Імя яго было прысвоена піянерскай дружыне Лошніцкай школы.

Змяніла свой воблік Лошніца, непазнавальны стаў і сам Барысаў. Гэтыя змены — працяг таго, у імя чаго працаваў і жыў А. Хацкевіч.

Мікалай БАНДАРЭНКА.

ДЗЯКУЮЧЫ паведамленню пісьменніка Лідзіі Арабей, у Музеі Янкі Купалы дазналіся, што Барыс Пятроўскі (2.03.1910 г., в. Нізок Мінскай губерні — 18.08.1994, Масква, пахаваны ў г. Манчагорску Мурманскай вобл.) — былы вязень ГУЛАГа, бібліограф, калекцыянер, захавальнік каштоўных кніг з аўтаграфамі Янкі Купалы. Па дамоўленасці дырэктара музея Ж. Дакіонас з дачкой Б. Пятроўскага — Ліліі Барысаўнай, якая жыве зараз у Маскве, я праз Санкт-Пецярбург выехаў у Манчагорск, каб аглядзець вялізную бібліятэку Пятроўскага і выбраць неабходныя для музея кнігі. Кнігазбор нашага земляка складаўся з двух частак. У першы і самы каштоўны раздзел увайшлі кнігі з уласнай бібліятэкі сябра Янкі Купалы ў Пецярбургу і дабрадзея яго выданняў Леаніда Сеўрука. Пасля яго смерці ў 20-х гадах Пятроўскі набыў іх ва ўдавы

«ШЧЫРЫМ СЭРЦАМ ПРАЎДЗІВА АДДАНЫ...»

(З НОВЫХ ПРЫДБАННЯЎ КУПАЛАЎСКАГА МУЗЕЯ)

прафесара і, нягледзячы на жорсткія ўмовы свайго існавання (арышт пасля расстрэпу бацькі, дзве высылкі на Крайнюю Поўнач), змог разам з жонкай зберагчы ад знішчэння найкаштоўнейшыя выданні з аўтаграфамі. Вось яны. На юнізе Янкі Купала. "Адвечная песьня. У XII праявах" (Пецярбург, 1910) рукою Івана Дамінікавіча напісана: "Вельмі паважанаму прафэсару п. Л. С. Сеўруку ў довад прызнання яго прац і думак, пакладаных на карысць маці-Беларусі і яе нешчаслівага народа.

Ад шчырага сэрца Янкі Купала. Пецярбург. 25/VI 1910 г."

Яшчэ адна рэліквія: Janka Kupala. "HUSLAR". Piesciarburh. 1910. Пазначана наступнае: "У знак вялікай пашаноты і паважанам п. Леоніду Сафоновічу Сеўруку шчырым сэрцам праўдзіва адданы Janka Kupala.

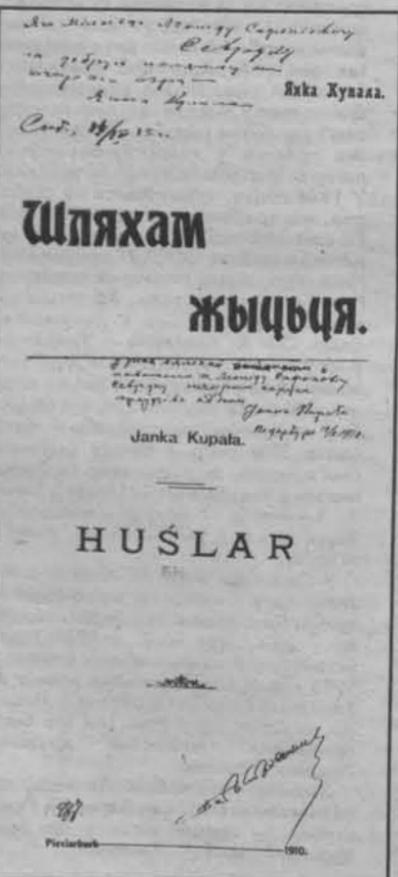
Пецярбург. 10/X 1910 г."

На кнізе Янкі Купалы "Шляхам жыцця" (Пецярбург, 1913 г.) чытаем: "Яго Міпасыці Леоніду Сафоніевічу Сеўруку на добрую памятку ад шчырага сэрца — Янка Купала. Спб., 14/IV 13 г."

А яшчэ на кнігах з бібліятэкі Л. Сеўрука захаваліся аўтаграфі. Цытую іх з пералікам выданняў:

"Жалейка" Янкі Купалы. Спбрг. 19 14/VI 20. Многочытаемому Леону Міхайловічу Шаху-Пароншанцу на добрую памятку ад Бр. Элімаха-Шипілло, Старшыні Беларускай "Суполкі".

"Беларускія песні з нотамі". Сабраў і выдаў лацінкай А. Грыневіч. Томік I. Пецярбург. 1910.

"Шаноўнаму пану Л. Сеўруку ад выдаўца. I/IV. 1910. А. Грыневіч".

"Матэрыялы по этнографіі Гродзенскай губерні". Вып. другой. Издание Управления Виленского учебного округа под ред. Е. Р. Романова. Вильна. 1912 г.

"Глубокоуважаемому Владимиру Кирилловичу Стукаличу. Е. Романов".

"Смоленский областной Словарь". Сост. В. Н. Добровольский. Смоленск. Типография П. А. Силина. 1914.

"Глубокоуважаемому Владимиру Ивановичу Ламанскому с сердечной признательностью посвящает труд свой благодарный автор".

А. К. Ступинский. "Белоруссия и БССР (путеводитель по выставке Государственного этнографического музея)". Ленинград, 1934.

"Барысу Пятроўскаму на ўспамін аб доме Асьветы. 5/VI.35. Аўтар".

Самай старой кнізе (фальклорныя запісы Чачота) — 130 гадоў. Ёсць надзвычай рэдкія выданні (Е. Карскі "Белорусы", т. 3, выдадзены ў Петраградзе ў 1922 годзе тыражом 600 асобнікаў)...

Пецярбургскія, віленскія, мінскія, харкаўскія выданні, кнігі савецкага часу рэпрэсаваных пісьменнікаў, вышуканыя за доўгія гады Пятроўскім, складаюць унікальную калекцыю, невычэрпную крыніцу для купалазнаўства, сапраўдны скарб для вывучэння літаратурнага працэсу першай паловы XX стагоддзя, навуковага асэнсавання духоўнага патэнцыялу беларускай нацыі.

Творчая камандзіроўка дала магчымасць згадаць яркія постаці з акружэння Янкі Купалы. На вул. Крашчэнскай, 27, у Мінску, стаяў калісьці дом Луцкевічаў. Лекар Стэфан Янавіч Луцкевіч у 1930 годзе першым прыйшоў на дапамогу паэту, калі той у невыносных умовах сталінскіх рэпрэсій спрабаваў скончыць жыццё самагубствам. Так вось купалаўскі ратаўнік пахаваны ў тым жа Манчагорску. Сцяпан Іванавіч Луцкевіч (30.08.1889, Лібава — 1947, Манчагорск) быў такім жа ссыльным, як і Б. І. Пятроўскі. Пра гэта паведамілі мне ў Санкт-Пецярбургу сп. Марыя Шабуня і яе дачка Маргарыта Пятроўская (цётка Данчыка). Жылі ў дружбе дзве рэпрэсаваныя сям'і. Два браты Луцкевічы "сустрэліся" ў Манчагорску. Толькі другі, Антон, быў побач свайго брата як аўтар кнігі з бібліятэкі Б. І. Пятроўскага (Антон Навіна. "На дарозі да новага жыцця", Пецярбург, 1912).

У часе камандзіроўкі наладжана сувязь з першаснай суполкай Міжнароднага фонду Янкі Купалы (старшыня пісьменнік А. Кірвель), устаноўлены кантакты з Цэнтральным гістарычным архівам, дзе знаходзіцца матэрыялы пра Л. Сеўрука, Б. Пятроўскага, каб пры выпадку прадоўжыць даследаванне жыццядзейнасці асобаў з акружэння Купалы.

З двухпудовым скарбам (98 кніг, 48 паштовак) вярнуўся я ў Мінск, паслаўшы А. Пятрунікаву ў Манчагорск, А. Кірвелью ў Санкт-Пецярбург падзяку за іх дапамогу ў нялёгкай дарозе.

Сяргей ПАНІЗЬНІК, вучоны сакратар Літаратурнага музея Янкі Купалы.

НА ЗДЫМКАХ: аўтаграфы Янкі Купалы; Стэфан Янавіч (Сцяпан Іванавіч) Луцкевіч.

ЗОРКІ ПАСТАЎСКАГА БАЛЮ

(Закачэнне. Пачатак на 1-й стар.)

Ўдзельнікі ансамбля "Паазер'е", што стаў пераемнікам мясцовых выканальніцкіх традыцый вядомага яшчэ з 30-х гадоў Груздаўскага цымбальнага аркестра. Граюць у "Паазер'і" на мясцовых, вырабленых старымі майстрамі цымбалах, з захаваннем усіх выканальніцкіх традыцый і свайго адметнага рэпертуару. Нават у мясцовай музычнай школе, дырэктарам якой працуе кіраўнік "Паазер'я" Анатоль Собаль, дзяцей навучаюць ігры менавіта на гэтых, старадаўніх цымбалах. Так, праз творчую дзейнасць ансамбля, праз далучэнне да засваення цымбалаў дзяцей і зберагаецца унікальная народная традыцыя. Дарэчы, менавіта наяўнасць такой традыцыі і стала адной з прычын "пераносу" фестывалю народнай музыкі з абласных гарадоў, дзе праходзілі першыя чатыры фестывалі, у невялікія Паставы. Бо не тое важна, што горад вялікі, а тое, што вялікія традыцыі, глыбокія іх карані. А яшчэ — кранаючая любоў мясцовых жыхароў да нашых цымбалаў, велізарная цікавасць да ўсіх мерапрыемстваў, што праходзяць у час фестывалю. Пацвярджэнне таму — трывалая адсутнасць свабодных месцаў падчас любога канцэрта фестывалю. І заўсёды сярод публікі старшыня райвыканкома Васіль Чэплік, яго намеснік Ала Кейзік, а з імі — усё раённае кіраўніцтва, якое не толькі прысутнічае ў якасці гледачоў, а робіць усё магчымае, каб ніводная дробязь не сапсавала святочнай настроі ўдзельнікаў, гасцей і слухачоў. А што ўжо Наталлі Булавінцавай, загадчыцы мясцовага аддзела культуры, дастаецца — пра гэта можна толькі здагадвацца, бо яна — дырэктар фестывалу, яго галоўны каардынатар. Здаецца, ніхто і не бачыў, каб яна прысела хоць на хвіліну, бо клопату ў яе тут — як ні ў кога (можна, толькі ў галоўнага рэжысёра Пятра Гуда, загадчыка кафедры масавых святаў Беларускага ўніверсітэта культуры, які і прыдумаў, і ажыццявіў увесь гэты цудоўны баль).

А галоўных зорак балю выявіў конкурс "Хто каго", дзе ў творчым спаборніцтве збіраюцца лепшыя выканаўцы на народных інструментах і прыпевальнікі. На гэты раз узровень майстэрства быў як ніколі, бо з'ехаўся на юбілейны фестывалю былыя лаўрэаты, якія не раз паспрабавалі сябе ў розных спаборніцтвах. Журы ў складзе выпадчыкаў вышэйшых і сярэдніх музычных устаноў Мінска, вядомых артыстаў вызначыла лепшых. Сярод гарманістаў імі сталі Міхась Рубанік з Мсціслаўя, Сяргей Пагарэльскі з Сянна, Міхаіл Касцюкевіч і Андрэй Максімчык з Мінска, Анатоль Новікаў з Жодзіна, Пятро Астапчук са Століна. Сярод цымбалістаў вызначыліся Мікалай Вашкевіч з Гродна і Раман Байчук з Украіны, які граў на традыцыйных для заходняга рэгіёна венгерскіх цымбалах, а таксама дуэт цымбалістак з Віцебска. Перадаць у артыкуле, як ігралі гэтыя зоркі, немагчыма. Гэта была сапраўдная Музыка, тая самая, якую можна азначыць толькі з вялікай літарай. І не так важна, што ў якасці парваліся струны, хтосьці не так сеў да мікрафона, усё роўна: зорка ёсць зорка. Пастаўскую ж публіку не падманеш: яна тонка адчувае і разумее, дзе Музыка была сапраўдна. Так што

шаноўнаму журы можна было проста прыслухоўвацца да апладысмантаў у зале: калі гэта авацыі, а іх было шмат, дык адразу зразумела, што на сцэне новая зорка ці маленькая зорачка, як дзевяцігадовая прыпеваўніца Вераніка Цярлюк, якая гарэліва і звонка спявала на конкурсе. Дарэчы, найбольш удалымі сярод прыпеваўніц і публіка, і журы палічылі выступленні Галіны Коваль з гомельскага ансамбля "Скарыначка" і Алены Шавялёвай з мінскага ансамбля "Шчодрыца", чые прыпеўкі былі поўныя смачнага народнага слоўка, яскравага гумару, добрага густу. І выканальніцкая манера самадзейных спявачак, і ўменне захапіць сваёй прыпеўкай залу — усё гэта прадкрэслівала іх самаадданасць такому складанаму і такому любімаму ў нас жанру, як прыпеўка. А тамбоўскія прыпеўкі вельмі артыстычна праспявала ўдзельніца ансамбля "Русь" Ніна Якаўлева, якая таксама стала лаўрэаткай.

Адметнасць сёлетняга фестывалу ў тым, што акрамя цымбалаў і гармоніка ў конкурсе ўдзельнічалі і выканаўцы на іншых народных інструментах. І сапраўды: не толькі ж двума інструментамі багатая наша традыцыйная культура. Спрадзеку побач з цымбаламі былі на Беларусі скрыпка, басэтыя. А колькі народных духавых інструментаў бытавала ў культурным асяроддзі! Тут і дудка, і жалейка, і сапамянка, чаротка, і карынка, дада — усіх не пералічыш. І вось ужо ёсць першыя лаўрэаты — выканаўцы на духавых інструментах: Мікалай Хасэу з Мападзі, які віртуозна грае на наі, Міхаіл Калбасін — на дудцы, Дзмітрый Лявіцкі з Украіны, які прадэманстраваў майстэрства ігры адразу на чатырох духавых заходнеўкраінскіх інструментах. І быццам бы ў цішыні пастаўскіх азэраў заігралі прамяні малдаўскага сонца, заспявалі на свае галасы сівыя Карпаты. Так немудрагелістыя народныя напевы аб'ядналі ў гэтай зале і паазерскага хлебабароба, і малдаўскага вінароба, і літоўскага рыбака, і кармацкага плятагона.

Што ж да ансамбляў, дык яны сёлета ў конкурсе не змагаліся, і гэта яшчэ адна адметнасць юбілейнага фестывалу. З этычных меркаванняў мы палічылі, што кожны з гэтых калектываў калісьці ў нялёгкай барацьбе ўжо заваяваў сабе першае месца (а менавіта толькі пераможцы ўсіх дзесці папярэдніх фестывалаў і былі сёлета запрошаны), і таму няхай гэты фестывалю стане для яго ўдзельнікаў проста святам. Тым святам, якое неабходна кожнаму музыку, на якім ён можа сябе паказаць ды іншых паглядзець, нечаму павучыцца ды адчуць сваю неабходнасць. Бо што ж за свята без музыкі?! Гэта асабліва паказаў начны баль на галоўнай плошчы горада. Ва ўсіх яе кутках гучалі песні, якія разам спявалі і гледачы, і музыкі, падахвочваючы адзін аднаго. Вось пад вялікай таполяй разварнулі мякі гармонікаў Андрэй Максімчык і Уладзімір Парэйка з мінскага гурта "Шчодрыца", і адразу ж падахпілі песню Алена Сядлецкая і Святлана Карнеева, а за імі і ўсе, хто стаяў побач. А метраў за сто ад "Шчодрыцы" нападзілі вяселую польку "Крупіцкія музыкі", і ходарам пайшла ўся плошча. Столькі народу сабралася вакол гэтых гуртоў, што журы і праціснуцца педзьева здолела, каб вынікі падвесці. А заданне было такое: хто больш народу вакол ся-

Удзельнікі фестывалу ў "Горадзе майстроў": майстар Аляксандр ВІШНЕЎСКІ і ансамбль "Шчодрыца" з Мінска.

бе збярэ, той і пераможца. Вось і сталі "Крупіцы музыкі" ды "Шчодрыца" пераможцамі, а за артыстычнасць сваю, за ўменне прывабіць публіку атрымалі па прызу — маленькаму вясёламу парсючку. А спецпрыз — кудлаты баран дастаўся ансамблю з Украіны.

Назаўтра ўвечары кожны калектыў стаў госцем адной з гаспадарак Пастаўскага раёна. Прымалі гасцей вельмі цёпла, ды і артысты прыклапі ўсе старанні, каб канцэрт спадабаўся вяскоўцам. Так што сята завінела па ўсім раёне. Будзе што ўспомніць аб гэтай вечарыне і гродзенскім "Музыкам", і воранаўскім "Лявонам", і гомельскай "Скарыначчы", і сталінскай "Выцінанцы". Ды і вяскоўцы, напэўна, засталіся задаволенымі, бо шчыра запрашалі прыезджаць і ў наступным годзе.

У нядзелю, а была гэта каталіцкая Тройца, сята пачалося з наведвання касцёла, дзе пасля святочнага набажэнства адбыўся канцэрт старадаўняй музыкі, якую прыгожа выконваў баранавіцкі ансамбль "Контрданс". Напэўна, упершыню велічны Новаапостальскі касцёл слухаў гукі флейты, гітары, клавесіна, на якіх выконваліся творы Скарлаці, Моцарта, Гендзля, а таксама "Полацкі шшытак" — шэдэўр невядомых беларускіх аўтараў сярэднявечча. Адметную фарбу ўнесла і выступленне вядомай беларускай арганісты Ксеніі Пагарэлай. Трэба было бачыць прасветленыя твары слухачоў, якія шчыльна запуюнілі касцёл, калі гучала гэта дзівосная музыка. Дзякуй фестывалю за такія высокадухоўныя сустрэчы!

Але ўсё, і нават вельмі прыгожае, заўсёды калісьці заканчваецца. І апошнім акордам фестывалю стаў заключны гала-канцэрт, які прайшоў у дзівосным пастаўскім парку, дзе вялікі пагорак з новымі, яшчэ зусім бялюкімі лавамі стаў натуральнай глядзельнай залай. Але ж лавак гэтых не хапіла і палове слухачоў, столкі іх сабралася. Аб такім аншлагу, напэўна, марыць можа кожны артыст, так што ўдзельнікам фестывалу пашанцавала. Кожнае выступленне мела добры водгук у пастаўчан, моцныя апладысменты. А ўжо калі расіяне заспявалі народную гульневую песню ды вывелі на сцэну Васілія Чэпіка, якога па ходу песні пераапіралі ў рускі народны ўбор, глядачы ўчынілі сапраўдную авацыю. Веселосці, жартаў, прыгажосці было столькі, што гала-канцэрт стаў незабыўным. Запомніліся выступленні ансамбля "Магілёўцы" з іх жартоўнымі танцамі, "Фэста" з іх песняй "Братка-беларус". Разам з імі, дарэчы, гэтую песню выканала венгерская цымбалістка Вікторыя Херзінчар, прэзідэнт сусветнай асацыяцыі цымбалістаў, якая была членам журы фестывалю. Спадабаўся пастаўчанам і ансамбль гарманістаў Вярхоўскага дома культуры, і ансамбль цымбалістаў "Пралеска" з Міншчыны, і выступленні шматлікіх сапістаў — пераможцаў конкурсу "Хто каго".

А пасля канцэрта наступілі хваляючыя моманты, калі старшыня журы фестывалу народны артыст Беларусі прафесар Міхась Казінец і начальнік Упраўлення ўстановаў культуры і народнай творчасці Міністэрства культуры Беларусі Тадэвуш Стружэцкі ўзнагароджвалі пераможцаў. Гэта стала сапраўдным апафеозам свята народнай музыкі. І нават калі яно скончылася, людзі яшчэ доўга не пакідалі парк, фатаграфаваліся з артыстамі на памяць, разам наведвалі цудоўны "Горад майстроў", які разгарнуўся побач з амфітэатрам. Аб ім таксама можна было б шмат чаго сказаць, бо з'ехалі сюды таленавітыя майстры з усіх навакольных раёнаў. Чаго тут толькі не было: і ткацтва, і ганчарныя вырабы, і саломка, і разьба па дрэву, і карункі, і нават плечына мэбля. Асабліва ж увагу прыцягнулі да сябе майстры па вырабу народных інструментаў: ля іх перабывалі ўсе музыкі — удзельнікі свята і шмат чаго набылі для сябе. Я таксама не магла ўтрымацца і набыла добрую драўляную дудку ў вядомага гродзенскага майстра Мар'яна Скрамлівіча ды гліняную акарыну ў Сяргея Шчэрбы з вёскі Навасёлкі Пастаўскага раёна. Добрая будзе памяць!

Вось і скончылася свята, і яскрава заззялі ў сусвету народныя талентаў Беларусі яго новыя зоркі. Напэўна, што яны будуць яшчэ доўга ззяць, бо для гэтага ёсць у нас усе падставы. Ёсць мудрае і прыгожае народнае мастацтва, ёсць таленавітыя і працавітыя людзі, якім яно патрэбна, і ёсць цудоўны пастаўскі фестываль, які і запальвае гэтыя зоркі.

Валянціна ТРАМБІЦКАЯ,
член журы Міжнароднага фестывалю

(Заканчэнне.
Пачатак на 1-й стар.)

"Национальной газеты", член праўлення Асацыяцыі бібліятэк, музеяў і архіваў; В. Пуцко — намеснік дырэктара па навуковай рабоце Калужскага абласнога мастацкага музея; М. Ількевіч — начальнік прэс-цэнтра Упраўлення федэральнай службы бяспекі г. Смаленска; Юрый Лабінцаў — доктар філалагічных навук, дырэктар Цэнтра беларусазнаўчых даследаванняў Інстытута славяназнаўства і балканістыкі Расійскай акадэміі навук.

На прэс-канферэнцыі прадстаўнікі кожнай краіны паведамлілі журналістам пра сітуацыю ў іх па гэтай праблеме. Міністр культуры Беларусі А. Сасноўскі выказаў задавальненне, што праблемай вяртання Крыжа Ефрасінні Полацкай займаецца супрацоўнік КДБ па Магілёўскай вобласці С. Багдановіч. Міністр выказаў думку, што краіны СНД не маюць юрыдычных падстаў, каб патрабаваць ад Расійскай Федэрацыі каштоўнасці, якія трапілі ў Расію падчас уваходжання гэтых краін у адзі-

меў вялікую карысць, і беларускія спецыялісты атрымалі каштоўную інфармацыю па розных аспектах згаданай праблемы.

Перш-наперш хочацца выказаць вялікую ўдзячнасць ЮНЕСКА, якая выдзеліла грошы на многія культурныя праграмы, што распрацоўваюцца ў Беларусі, і на многія міжнародныя канферэнцыі. Напрыклад, Нацыянальная бібліятэка Беларусі ўдзельнічае ў праграме ЮНЕСКА "Памяць свету". А старшыня Нацыянальнай камісіі Беларусі па справах ЮНЕСКА, намеснік міністра замежных спраў Н. Мазай у сваім выступленні падкрэсліла, што камісія гатова падтрымаць любыя ініцыятывы ў межах праграмы ЮНЕСКА "Фарміраванне культуры свету".

Многія дакладчыкі падалі інфармацыю пра стан даследаў і практычных захадаў па гэтай праблеме. Напрыклад, прафесар А. Федарук (Кіеў) паведаміў, што, дзякуючы наяўнасці дзяржаўных структур на Украіне, якія займаюцца вяртаннем страчанай спадчыны, яны ўжо выдалі каталогі па

галіне культурнай спадчыны павінны надаць палітыцы маральнасці, таму што рэзультаты з юрыдычнага пункту гледжання зайшла ў тупік. Склалася сітуацыя, калі без узаемадзячыннасці да маралі юрыдычнае права не можа здзейсніцца. Калі права (як такое) адкінула мараль, яно апынулася ў міжнароднай ізаляцыі. Вядома, што некаторыя краіны валодаюць чужымі каштоўнасцямі і задача іх прававых устаноў (законаў) ператварыць чужыя каштоўнасці ў сваю ўласнасць, нягледзячы на парушэнне міжнароднага права. Але нават на даным этапе развіцця праблемы, дзякуючы Мінскай канферэнцыі, якая прапануе задзейнічаць міждзяржаўнае сумеснае выкарыстанне страчаных каштоўнасцей, можна знайсці выйсце, каб хоць уключыць страчаныя каштоўнасці ў навуковы ўжытак. Гэта значыць, даць інфармацыю, дзе ляжаць вывезеныя каштоўнасці, адкрыць да іх доступ не толькі спецыялістам, але і ўсім людзям

ПАКЛАДЗЕНА ПЕРШАЯ ЦАГЛІНА

ную дзяржаву (Расійскую імперыю, СССР). Ён лічыць, што толькі па добрай волі Расія можа вярнуць тое, што ў свой час да яе трапіла. На яго думку, спрацоўвае прымаўка: "Што было ваша — стала наша".

А. Мальдзіс паведаміў прысутным аб сітуацыі па гэтай праблеме ў Беларусі: — у рэспубліцы няма ні дзяржаўнай, ні навуковай структуры, якія б займаліся праблемамі рэзстытуцыі;

— інфармацыю пра страчаныя каштоўнасці збіраюць сябры грамадскай камісіі "Вяртанне", якая дзейнічае пры Беларускім фондзе культуры;

— намаганнямі БФК і сяброў гэтай грамадскай камісіі выдана ўжо тры зборнікі "Вяртанне" з інфармацыяй пра страчаныя Беларуссю каштоўнасці;

— Рэспубліка Беларусь так і не вырабавала дзяржаўных адносін да гэтай праблемы, у той час як урадавая камісія Украіны ўжо выдала 7 выпускаў, прысвечаных страчаным каштоўнасцям і перадала свае спісы па музейных страхах Германіі. Італія выдала шыкоўны ілюстраваны каталог страчаных каштоўнасцей. Добрая вынікі мае тут Польшча.

Супрацоўнік Міністэрства культуры Расіі М. Нікандраў паведаміў, што ў Расіі дзейнічае дзяржаўная камісія па рэзстытуцыі каштоўнасцей, пераможаных у час другой сусветнай вайны; яе супрацоўнікамі вядуцца плённыя пошукі інфармацыі пра пераможаных каштоўнасцей СССР на Захад, а пасля вайны — з Захаду на Усход. Ёсць у іх інфармацыя і пра пераможаных ўкраінскіх і беларускіх каштоўнасцей. Гэтую інфармацыю яны гатовы нам перадаць.

Старшыня ўкраінскай дэлегацыі А. Федарук паведаміў, што ў Кіеве ў 1992 годзе збіралася канферэнцыя па гэтай праблеме ў межах СНД, але Расія адмовілася прыняць у ёй удзел, што ў спецыялістаў украінскай камісіі таксама назпашана шмат інфармацыі пасля працы з архівам пра пераможаных ў час другой сусветнай вайны каштоўнасцей Беларусі, Расіі, Прыбалтыкі і што яны згодны падзяліцца імі, калі да іх прыедуць спецыялісты суседніх краін.

У Міжнароднай канферэнцыі прыняло ўдзел менш дзяржаў, чым было пададзена заявак у папярэдні год. З 54 пазначаных у праграме дакладчыкаў выступілі толькі 34, і некалькі паведамленняў заслухалі незапланаваных. Пры гэтым высветлілася, што заслухаць 54 даклады можна не менш чым за 3 дні. Многія дакладчыкі не прыехалі па палітычных матывах, а некаторыя з-за таго, што позна атрымалі запрашэнне, маючы на гэты час іншыя планы.

Тым не менш міжнародны форум

ўкраінскаму мастацтву і бібліятэках, рытууюць да выдання каталог страчаных каштоўнасцей, што ўжо налічвае 10 тысяч археалагічных помнікаў; вярнулі з Германіі херсанскія археалагічныя знаходкі; пад эгідай ЮНЕСКА правалі ў 1996 годзе Міжнародную канферэнцыю па страчаных каштоўнасцях у час другой сусветнай вайны і шмат іншых мерапрыемстваў. А. Федарук адзначыў, што пасляховае развіццё нацыянальных праграм рэзстытуцыі будзе залежаць ад таго, ці будуць дзяржавы ў сваіх дзеяннях прытрымлівацца міжнароднага права ў гэтай галіне (ідэй, закладзеных у Гагскай канферэнцыі, фондзе Рэрыха і інш. міжнародных пагадненнях і канвенцыях). У сучасны момант існуюць суб'ектыўныя патрабаванні многіх дзяржаў, якія разыходзяцца з ідэямі і нормамі міжнароднага права; іх трэба тактычна і метаойна ўзгадняць дыпламатычнымі спосабамі, прызнаючы верхавенства міжнароднага права над нацыянальна-дзяржаўным.

Прафесар В. Кавальскі (Варшава) — буйнейшы спецыяліст у галіне міжнароднага права — удакладніў некаторыя сэнсавыя паняцці ўжываемых тэрмінаў. Напрыклад, тэрмін "рэзстытуцыя" ўжываецца, калі ёсць юрыдычныя дакументы пра страту каштоўнасцей у час ваенных дзеянняў; тэрмін "вяртанне" ўжываецца, калі была імперыя павінна вярнуць былым калоніям (новаствораным дзяржавам) вывезеныя ў свой час з іх тэрыторыі каштоўнасці. Існуе праблема тэрміна, які можа ўжывацца, калі распад адзінай дзяржавы на некалькі новых дзяржаў прыводзіць да пераможаных каштоўнасцей, звезеных у свой час з перыферыяльных абласцей у цэнтр былой адзінай дзяржавы. У такіх выпадках згодна з міжнароднымі правіламі ўжываецца тэрмін "рэпатрыяцыя" замест "вяртанне" і "рэзстытуцыя". Напрыклад, у 1986 годзе была падпісана дамова паміж Італіяй і Аўстрыяй аб вяртанні зямель і рэпатрыяцыі ў Венецыю бібліятэкі, помнікаў мастацтва і археалогіі, якія з'яўляюцца часткай італьянскай спадчыны. Перамовы вяліся некалькі гадоў, і шмат чаго Вена "рэпатрыявала" ў Венецыю.

Для беларускіх спецыялістаў, якія толькі пачалі займацца гэтай справай, міжнародныя тэрміналагічныя удакладненні прафесара В. Кавальскага будуць вельмі карыснымі ў далейшай практычнай дзейнасці ў гэтай галіне.

Прафесар В. Акуленка (Кіеў) выказаў задавальненне, што А. Мальдзіс змог пераканаць ЮНЕСКА, каб уключыць у кантэкст канферэнцыі не толькі юрыдычны аспект, а і маральна-этычны. Менавіта міждзяржаўныя адносіны ў

праз выставы і сумесна выдадзеныя каталогі.

Ідэю сумеснага выкарыстання фондаў расійскіх архіваў, у якіх знаходзіцца вельмі шмат беларускіх дакументаў, і бібліятэк, дзе захоўваюцца былыя бібліятэкі і іх часткі, вывезеныя з Беларусі, падтрымаў і М. Нікалаеў (С.-Пецяярбург). Ён прапанаваў сумесна выдаць каталогі бібліятэк Сапегі, Радзівілаў, Полацкай езуіцкай калегіі, Жыровіцкага манастыра і іншых больш дробных, а таксама правесці выставы знойдзеных у С.-Пецяярбургу кніг з гэтых бібліятэк, бо Расія іх нам не верне.

Ідэю сумесных каталогаў і выстаў прапанаваў і загадчык аддзела Акадэмічнай бібліятэкі А. Фурс (Мінск) адносна "вяртання" бібліятэкі Храптовіча з Кіева. А. Севасцянаў (Масква) выказаўся супраць вяртання Германіяй яе каштоўнасцей, пераможаных у Расію, на той падставе, што расійскія людзі аплацілі іх крывёю ў час вайны, акрамя таго, нямецкія фашысты знішчылі многія культурныя каштоўнасці Расіі ў гэты час.

В. Пуцко (Калуга) адзначыў, што міграцыя беларускіх каштоўнасцей па свеце адбывалася не толькі ў выніку ваенных рабункаў, але і ў выніку перамяшчэння беларускага насельніцтва падчас ваенных дзеянняў, якое везла з сабой каштоўныя рэліквіі. Асабліва гэта тычыцца абразоў і дробнай металапластыкі, міграцыю якіх вельмі цяжка прасачыць, тым больш, калі людзі везлі з сабой сярэднявечныя імпарты, набытыя ў свой час іх прашчурамі. Такім шляхам, напрыклад, у Калужскі музей трапіў сярэбраны пазалочаны крыж-мошчавік XVI стагоддзя, які лічыўся загінуўшым.

Цікавымі былі і ўсе астатнія даклады, але пераказаць іх нават каротка немагчыма з-за адсутнасці месца.

Галоўнае, што канферэнцыя мела міжнародны аспект, што яна прапанавала выйсце з сучаснага міжнароднага тупіка па праблеме рэзстытуцыі — сумеснае выкарыстанне страчаных каштоўнасцей і паляпшэнне маральна-этычных узаемаадносін паміж дзяржавамі ў гэтай галіне на сучасным этапе. Такім чынам, Мінская міжнародная канферэнцыя паклала першую цагліну ў падмурак добрасуседскага паразумення ў галіне вяртання страчаных каштоўнасцей.

Мая ЯНІЦКАЯ,
сябра камісіі
"Вяртанне" пры БФК,
кандыдат мастацтвазнаўства.

ПАРК РЭПІХАВА

Непадалёку ад вёсак Крывошын і Ліпнікі Ляхавіцкага раёна побач з вадасховішчам, створаным ужо ў наш час, захавалася частка — прыкладна трэць — старадаўняга парку, закладзенага ў сярэдзіне XIX стагоддзя графам Патоцім. Як расказвае вялікі знаўца гэтых мясцін настаўнік Крывошынскай сярэдняй школы Яраслаў Зубік, гэты прыгожы куток прыроды ў народзе здаўна завецца Рэпіхава. Тут расце больш за дваццаць парод унікальных дрэваў, такіх, як ясеня адналісты, сосны Веймутава і аўстрыйскае... Мясцовы калгас "Шлях Ільча" стараецца прывесці ў належны стан парк Рэпіхава.

НА ЗДЫМКАХ: настаўнік Крывошынскай школы Яраслаў ЗУБІК; у старадаўнім парку.

Фота Рамана КАБЯКА.

Міжнародная Акадэмія
вывучэння нацыянальных
меншасцей

International Academy
of National Minorities'
Research

Брэсцкая аб'яднаная рэгіянальная
арганізацыя Эгуртавання
беларусаў свету
"БАЦЬКАУШЧЫНА"

Brest United Regional Organization
of the World Association of
Belarusians
"BATSKAUSHCHYNA"

2—3 красавіка 1998 года адбудзецца VI Міжнародная навуковая канферэнцыя па нацыянальнай адукацыі: "АДУКАЦЫЯ ДЫЯСПАР".

На канферэнцыю выносіцца абмеркаванне наступных пытанняў:

1. Адукацыя дыяспар (нацыянальных меншасцей) Беларусі: гісторыя, сучасны стан і шляхі ўдасканалення.
2. Роля адукацыі ў жыцці беларускай дыяспары.
3. Уплыў канфесійнай прыналежнасці на адукацыю дыяспар.
4. Месца беларусазнаўства ў адукацыйным працэсе дыяспар.
5. Полікультурная адукацыя і яе роля ва ўдасканаленні навучальнага працэсу і захаванні нацыянальнай саматоеснасці дыяспар.

Тэзісы дакладаў ці невялікія артыкулы аб'ёмам да 5 старонак машынапіснага тэксту, надрукаваныя праз два інтэрвалы, дасылайце, калі ласка, у 2-х экзэмплярах да 15 кастрычніка 1997 года на адрас:

Беларусь. 224030, г. Брэст-30. Аб. скрыня № 14. Праф. Яцкевіч С. А.

Паколькі атрыманыя матэрыялы будуць перадрукоўвацца, прытрымлівацца пэўных норм іх афармлення неабавязкова, але неабходным з'яўляецца патрабаванне змястоўнай адпаведнасці дасылаемых матэрыялаў тэматыцы канферэнцыі, іх арфаграфічнай і стылістычнай дакладнасці. Аргкамітэт будзе ўдзячны тым аўтарам, якія змогуць прадставіць свой матэрыял у надрукаванай форме разам з дыскетай (тэкставы рэдактар Word 2, 6; вяртанне дыскеты гарантуецца). Да матэрыялаў трэба прыкласці аўтарскую даведку з указаннем імя і прозвішча, вучонай ступені і звання, акадэмічнага звання (калі ёсць), месца працы і пасады, адраса і тэлефона.

Рэдкалегія пакідае за сабою права адбору матэрыялаў і (пры неабходнасці) іх рэдагавання. Зборнік матэрыялаў удзельнікаў канферэнцыі плануецца выдаць да пачатку яе правядзення.

Тэлефон для даведак: 26-25-14 (код г. Брэста 8-0162).

АРГКАМІТЭТ.

НАВІНЫ ФІЛАТЭЛІІ

ЛУНІНЕЦКАЙ ПОШЦЕ — 110 ГАДОЎ

У другой палове мінулага стагоддзя Лунінец — невялікая вёска Пінскага павета Мінскай губерні з насельніцтвам крыху больш за 350 чалавек. Як і ў большасці такіх паселішчаў царскай Расіі, пошта ў Лунінец адсутнічала. Рост Лунінца пачаўся з будаўніцтва чыгунак. У 1884 годзе была пабудавана чыгунка Баранавічы — Лунінец — Пінск. Тады ў невялікай вёсцы з'явіўся чыгуначны прыпыначны пункт, невялікая чыгуначная гаспадарка. З далейшым будаўніцтвам чыгункі — у 1885 годзе лініі Лунінец — Сарны, у 1886-м — Лунінец — Калінкавічы — пачынаецца развіццё станцыі, а разам з ёю і вёскі, расце насельніцтва. К канцу XIX стагоддзя ў Лунінец жыло больш за тры тысячы чалавек. З архіўных запісаў даведваемся, што "Лунінец, с. (яло) Мін. пав. правасл. (аўных) 2 512, рк (рымскакатолікаў) 319, іуд. 293, муж. 1 674, жан. 1 493, аг. кольк. жых. 3 167".

Тыя архіўныя дакументы, што знойдзены на сённяшні дзень, сведчаць: Лунінецкая пошта пачалася са станцыі. Калі праз Лунінец пайшлі цягнікі з паштовымі вагонамі, з'явілася неабходнасць

перагрузкі і прыёму пошты. У "Сборніке распоряжений по Главному Управлению почт и телеграфов" за 1885 год сказана: "...призначаю з прычыны маючага адбыцця адкрыцця руху па Лунінец-Гомельскай чыгунцы: 1) аднаго памочніка загадчыка нізкага аkladу; 2) трох раз'ездных чыноўнікаў вышэйшага аkladу і 3) чатырох паштовых служыцеляў". Гэтыя служачыя абслугоўвалі паштовыя вагоны, што праходзілі праз Лунінец або прыходзілі на канцавую станцыю — у Лунінец. У гэтым жа зборніку за 1886 год Лунінец упамінаецца як станцыя для прыёму і выдачы пошты: "З нагоды адкрыцця Лунінец-Гомельскай чыгункі ад станцыі Лунінец (Вільна-Ровенскай дарогі) да станцыі Гомель (Лібава-Ро-

менскай дарогі) і ўстанаўленнем перавозкі па ёй пошт... даручаю паштова-тэлеграфным і паштовым установам простую паштовую і бандэрольную карэспандэнцыю і перыядычныя выданы, адрасаваныя на станцыі азначанай дарогі, а менавіта: "Лунінец...". Са сказанага вынікае, што ў 1886 годзе на Лунінецкай станцыі ішоў інтэнсіўны паштовы абмен паміж паштовымі вагонамі. А для захоўвання абменнай пошты быў узведзены будынак недалёка ад станцыі, у якім пазней размясцілася гарадская пошта. З іншых дакументаў таго часу даведваемся, што паштовая станцыя Лунінец значыцца ў "Почтовом дорожнике Российской империи" за 1888 год у маршруце № 18 ад Брэст-Літоўска да Рызы.

У адным з архіўных дакументаў, знойдзеных некалькі гадоў назад, сказана, што паштовае аддзяленне ў вёсцы Лунінец адкрыта ў лепні 1887 года і што ў лістападзе 1888 года гэта паштовае аддзяленне пераўтворана ў паштова-тэлеграфную кантору. Такім чынам Лунінец быў уключаны ў адзіную расій-

скую телеграфную сетку, што дало магчымасць жыхарам да таго часу ўжо буйной вёскі дасылаць тэлеграмы ва ўсе куткі імперыі. Гэта пацвярджаецца данымі з "Почтово-Телеграфного журнала" за 1888 год.

На пачатку XX стагоддзя "тэлеграфнае дзеянне" — паводле тагачаснага вызначэння — было не толькі на Лунінецкай гарадской паштова-тэлеграфнай канторы. Яшчэ раней тэлеграфны апарат быў устаноўлены на станцыі, і было гэта ў гады адкрыцця руху паяздоў праз Лунінец. Гэты станцыённы тэлеграф належаў Палескім чыгункам. Тут трэба патлумачыць, якія лініі чыгунак

адносіліся да Палескіх. Гэта ўчастак Лунінец — Баранавічы — Ліда і ўчастак Гомель — Лунінец — Брэст. На вакзале Лунінца працавала невялікае паштовае аддзяленне, дзе для гашэння карэспандэнцыі выкарыстоўвалі авальныя штэмпелі з надпісам "Лунінец-Вокзал". Такія вакзальныя штэмпелі былі ўведзены ў карыстанне Цыркулярам № 9 у лютым 1903 года.

У канцы XIX — пачатку XX стагоддзяў станцыя Лунінец лічылася буйным чыгуначным вузлом, а вакзал, як усе падобнага класа, меў не толькі паштовае аддзяленне, але і буфет. У 1916 годзе вакзальнае паштовае аддзяленне было пераўтворана ў чыгуначнае паштовае аддзяленне станцыі Лунінец Палескіх чыгунак. У той час Лунінецкай поштай выкарыстоўвалася некалькі відаў паштовых штэмпеляў, яны вызначаліся пітарнымі індэксамі, памерам і розным напісаннем — "Мінская губерня, Лунінец". Для заказных пісьмаў пошта выкарыстоўвала спецыяльную наклепку з чырвонай вялікай пітарай "З" і чорным надпісам "Лунінец" у чырвонай рамцы.

Гісторыя Лунінецкай пошты непарыўна звязана з гісторыяй вёскі Лунінец, а потым горада Лунінец, з яго развіццём і ростам.

Леў КОЛАСАЎ.

Рэдактар
Вацлаў МАЦКЕВІЧ

ЗАСНАВАЛЬНІК:
Беларускае таварыства па сувязях
з суайчыннікамі за рубяжом
(таварыства «Радзіма»).

НАШ АДРАС:
220005, Мінск, праспект
Ф. Скарыны, 44.

Тэлефоны: 213-31-97,
213-32-80, 213-30-15, 33-16-56,
213-37-82.

Пазіцыя рэдакцыі і аўтараў,
матэрыялы якіх друкуюцца на старонках
"Голасу Радзімы", не заўсёды супадаюць.

Газета набрана, зьярстана і
аддрукавана ў друкарні
Беларускі Дом друку
(220041, г. Мінск, пр. Скарыны, 77).
Тыраж 3 000 экз. Індэкс 63854. Зак. 987.
Падпісана да друку 14.7.1997 г. у 12.00.
Рэгістрацыйнае пасведчанне № 81.